839.82
D561Yd1

BARNEØINE

HELENE DICKMAR

GYLDENDALSKE BOKHANDEL

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

5.75

BARNEØINE

HELENE DICKMAR

BARNEØINE

KRISTIANIA
GYLDENDALSKE BOKHANDEL

KJØBENHAVN — LONDON — BERLIN
1923

Copyright 1923
by Gyldendalske Bokhandel.

KIRSTES BOKTRYKKERI

839.82
D561Yd1

INDHOLD

Side

1. BJERKE 11
2. ONKEL WILLIAM 31
3. TABERNAKLET 57
4. HANS INDLÆGD 73
5. KLEOPATRA 90
6. MARTIN MULTEMYRA 119
7. «BESTEMOR LØKKEN» OG «BESTEMOR BYEN» 146

BJERKE

Den kunde nok se liten og uanselig ut — kanske var den styg ogsaa — den gamle kapellangaarden ved Asker Seminarium i Bærum.

En firkantet, toetages træbygning, malet med en tynd, tyttebærrød vandfarve paa de to sider, der vendte bortover mot seminariet og mot gaardspladsen — mens baksiden og væggen mot nord «som ingen saa» hadde maattet nøie sig med den oprindelige træfarve, der nu var mørkegraa av ælde. Smaa vinduer, smaa ruter, lavt

til loftet, en hønsetrap op til anden etage, en diminutiv veranda eller «sval» foran indgangen fra gaarden — ikke anderledes og ikke bedre var den.

Men for os barn var Bjerke det hyggeligste og peneste sted, vi nogengang kunde ønske os at bo paa. Aldrig faldt det os ind at der var smaat og trangt. Og hadde nogen dengang sagt os, at der av husets gamle venner senere i tiden kunde gjøres spøkefulde hentydninger til «de lave smaa kahytterne paa Bjerke» — ja, saa hadde vi nok gjort store øine.

Hos *os?*

Plads nok var der ialfald baade for hverdagens travlhet og for søndagens hvile, for lek og for skolegang, og for en gjestfrihet, som strakte sig baade til store og smaa.

Jevnlig samledes der ogsaa inden denne beskedne ramme en liten sluttet kreds. Dels var det lærere fra seminariet, dels enkelte av bygdens familier — allesammen gode, fine mennesker, hvoriblandt flere

med særprægede evner baade i aandelig og kunstnerisk retning.

Selve huset laa vakkert i litt snevre, men tiltalende og trivelige omgivelser. Med lund og li og skog tæt indpaa sig. Og med et ørrende lite glimt av den blaa sjø bortunder Næsodlandet, med indseilingen til Christiania.

Ja, om vaaren og sommeren var det nu noget rent for sig selv. Tænk bare, naar husvæggen mot syd stod klædt helt op til mønet med æpleespalierens blekrøde blomsterflor! Hvem spurte da efter vægmalingens valører? Og naar de mange runde og firkantede og snirklede bed ute i haven med sine smaa bitte ganger indimellem begyndte at flamme op i alskens muntre farver: Pioner, keiserkroner, akeleie og «brændende kjærlighed» kantet med graaviolet lavendel, blaa perleblomster eller hvite pinseliljer indimellem den mørkegrønne «renifang», hvis blade lugtet saa bitter-krydret naar en gned dem med hænderne.

Ute ved hjørnet mot gaardspladsen stod der et svært gammelt asketræ, høit og slankt. Det rakte godt opover hustaket. «Ja, blir det ildebrand stiger jeg nu bare ut i asketræet» pleiet mor at si.

I skyggen under det sat hun ofte om sommereftermiddagene paa en lav havebænk med sit sytøi, mens vi barn lekte omkring hende mellem høns og kyllinger, duer og kalkuner ute paa gaardspladsen i solskinnet. Der var nemlig i parenthes sagt altid solskin og fint veir paa Bjerke! Min yngre bror besteg da gjerne, med trekantet papirhat prydet med vajende fjærbusk av samme stof paa hodet, sin lysegrønmalte kjæphest — jeg spør mig selv, hvordan *kunde* nogen ha hjerte til at male en hel kjæphest med hode og hale og fire korte ben lysegrøn? — som han da strunk og modig og uten avladelse tumlet frem og tilbake paa veien foran indgangen til huset. Et øieblik kunde han saa holde sin ganger an naar han observerte en seminarist eller to i

følge, der sagtelig og beskedent nærmet sig svalen. Da stak han sin lille næse i sky med et: «Ta du natte med pesten?» hvorpaa han med en værdig haandbevægelse viste mot indgangen og hønsetrappen, der førte op til fars studerværelse.

Men den største og sjeldneste herlighet paa Bjerke, det var hæggetræet. Vort hæggetræ, som simpelthen var det største og vakreste i hele verden!

Det hadde sin plads litt længere henne ved havegjærdet, der indkjørslen svinger forbi. Den svære knudrede stamme med sin mægtige, kuplede krone heldet sig en smule utover veien, der just her har en liten stigning. Og utpaa vaaren, naar hele træet var et eneste dryss av hvite, duftende blomster saa en ikke kunde skimte det mindste grønne blad, da dannet det vel en festportal til vort hjem som selve kongen kunde ønske sig maken til.

Det var ialfald vor, Bjerkeboernes mening.

Det manglet forresten ikke saa meget

paa at hæggetræet kunde være likesaa vakkert om vinteren naar hver eneste gren og kvist glitret i solen av rim eller sne. Da at ake paa kjælke indunder det, det fyldte os med en ubeskrivelig festfornemmelse — om end selve farten i «hæggebakken» som vi kaldte den, jo ikke egentlig skulde være egnet til at virke stimulerende! For, sandt at si, var den nu ikke andet end en temmelig mat skraaning. Derfor brukte vi ogsaa mest at lægge os paa maven paa vore kjælker og la det staa til. «Halvvei der!» Var føret engang imellem saa glimrende, at vi først endte nede ved staldbygningen — da kunde det hænde at den sorte staldbukken pludselig stod ute i sneen som den var skudt like ut av en kanon, og sperret os veien — «Mefisto» kaldte mor den — ja, da var vi nu ikke alle like modige til at ta imot en dult av *det* hornede hode! —

Ja, det maa nok sies at være en lykkelig lod for et barn at vokse op paa en

saan liten landsens gaard, med al den bevægelse og alt det levende liv, som en der stadig er omringet av.

Først og fremst er det menneskene, som vi daglig færdes iblandt, saa forskjellige i sig selv, og hvis respektive gjøremaal vi følger aaret rundt med den mest levende interesse. Ikke mindst i aannetiderne, hvor vi selv saa gjerne personlig «hjælper til» med arbeidet, hvis vi bare kan faa lov at komme til.

Saa sterkt har jeg oplevet dette altsammen at jeg bare behøver at lukke øinene litt — saa har jeg det levende og virkeligt paanyt:

Det er husmandens tersken paa laaven, pleielens monotone dunk, dunk, som det allerede lyder ind til os de aarle mørke vintermorgener inden vi selv er staat op. Det er gaardsguttens stel med hestene i stalden. Vi hører hovenes skarpe slag, tætte og urolige mot trægulvet, saa en gjerne kunde tro, de var kommet i slagsmaal med hinanden derinde. I fjøset er

budeien ifærd med melkningen. Og der er «Hans Indlægd», som klaprer med sine træsko mens han maaker og feier for hende inden hun kommer til i hver baas. Men over i bryggerhuset har bakstekonen, med stort strikketørklæ om livet og sort stramtbundet pandeskaut, tat plads paa den lave krak foran skorstenen med baksterbordet foran sig, hvorfra saa den ene «leiv» efter den anden med «baksterfløiene» bredes ut over den sorte, runde takke over ilden. Det blir fladbrød av havre og fladbrød av hvete, og deilige, seige lefser til eftasværd for os barn. I kjøkkenet hersker den daglige travlhed, varieret efter aarets tider og skikke. Og senhøstes, nærmere jul, blir der en øket virksomhet med stor slagtning, bakning og støpning av talglys, hvor de smaa trearmede helligtrekongerslys til os paa barnekammeret aldrig maa mangle til helgen. Og mor gaar i kjelderen og ser efter sit anker med solbærvin, hvis ekstra kvalitet hun er viden bekjendt for, og kaster

med det samme et blik paa sine velkorkede flasker med hæggebærlikør fra vort eget hæggebærtræs rike høst, som staar i rad paa hylden. Inde i pikekammeret sitter gamle Anne «Ribbe-fjær» lunt i kakkelovnskroken og karder og spinder av den høstklippede saueuld i de lange mørke vinterdage. Hendes tynde graa haartjafser stikker frem under den lille sorte luen og falder hende ofte ned over øinene, og de har akkurat den samme farve og den samme uldne krus som de lysegraa lette uldruller, hun fra sine karder stabler oppaa hinanden i kurven ved siden av sig. Derfra blir de saa igjen hentet frem, en for en, naar rokken sættes igang og traaden under hendes tørre smaaknoklete fingre snoes og tvindes og stadig forlanger ny næring for at vokse videre og bli til store, faste nøster.

Ved vævstolen, som næsten fylder hele rummet, troner stuepiken høit paa vævbænken. Skyttelen, som ligner en liten torpedo, hvori spolen med garnet

ligger gjemt, skytes hurtig frem og tilbake mellem rendingens traade, mens hun med raske energiske tak trækker «skilaget» til sig efter hver ny islæt. Der er rødt og grønt, og blaat og hvidt — uld for vinteren, bomuld for sommeren. Og det er mors fornøielse at finde ut pene mønstre og farvesammensætninger til kjolerne for os barn. —

Men, oppe i sit studerværelse i anden etage der sitter far ved sit store skrivebord —, saa lang dagen er, hadde jeg nær sagt. Naar han da ikke er henne paa seminariet, hvor han er bestyrer, eller ute i sin prestegjerning. Hvis vi støier formeget nedenunder i spisestuen hører vi tre sagte dunk av en fotsaale derovenfra for at melde, at til den, som arbeider med hodet maa der dog tas en liten smule hensyn! Om søndagene, naar der ikke er gudstjeneste i vor egen «Tanum Kirke» like i nærheten — hvor vi barn, uten nogen undtagelse fra regelen, altid følger med mor — ser vi ham tidlig

paa morgenen drage avsted til en av de to andre sognekirker, der vel næsten ligger en mil borte, om sommeren i karjol, om vinteren i spidsslæde. Ofte kommer han saa ikke tilbake før sent paa aftenen, for han har tat anledningen til at gjøre endnu en avstikker, naar han nu er paa de kanter, til om eftermiddagen at holde en bibellæsning paa forskjellige steder, hvor de har lang kirkevei. Næste morgen præcis kl. 8 er han saa igjen i sit virke ved seminariet.

Saaledes gaar det til at vor far ofte blir som en sjelden gjest i sin egen familie. Men saa er der da ogsaa stads om ham naar han kommer, med al den fylde og det liv, som følger ham. Nogen prestelig strenghed eller salvelse er ham fuldstændig fremmed, saa hans nærværelse aldrig lægger nogensomhelst tryk eller dæmper over vor lek og moro. Men der utgaar dog en aand fra ham, som holder al uskikkelighet i ave og forlanger ubetinget respekt og lydighet.

Forresten én slags prestelig disciplin blev vi dog underkastet: Vi maatte aldrig spille klaver, synge eller støie om søndagene før kl. 12 — da gudstjenesten i kirken antas at være forbi. Og i den forbindelse er det jeg erindrer et lite træk, som nok kan bringe et frigjort nutidsmenneskebarn til at smile: Min ældre søster Marie, i hjemmet gaaende under navnet Mie, og jeg sitter ved bordet i spisestuen. Vi er alene hjemme og det er langfredag formiddag. Der hviler altid en egen tyngde baade over os selv og hele huset den dag. Jeg kjeder mig og har faat fat i noget papir og en blyant og begynder at tegne. Da sier Mie skarpt og alvorlig: «Du maa ikke tegne paa langfredag formiddag.» Og jeg svarer spakfærdig og skyldbevisst: «Jeg tegner bare et kors.» Men det korset, som nu viser sig paa papiret, det er nok desværre en improvisation fra min side. Ak, *saa* feig og undfalden likeoverfor kritik og autoritet kan man allerede være i syv-otteaars alderen!

Men dagligstuen paa Bjerke, den er husets rummeligste og hyggeligste værelse, med vinduer til to kanter, solrikt og lyst, med blaamønstret tapet og høirøde damaskes gardiner og mors deilige Pleylske piano paa den bedste og lyseste plads.

Og naar jeg tænker tilbake paa *den* stuen og *det* piano og det liv der hersket derinde — indimellem de daglige arbeidstimer eller i rolige ferie- og aftenstunder — ja, da er det som der strømmer mig imøte en hel bølge av mangestrenget lyd! En regnbuefarvet bølge av spil og sang, av folkeviser og eventyr, av barnesange og barnerim og regler — hvor fars og mors og vore egne stemmer likesom uavladelig blander sig ind i hverandre i en lykkelig harmonisk enhet.

Det kan da være mor, som sitter ved pianoet og spiller noget av Beethovens sonater — eller for eksempel av de nyutkomne Lindemanske «Folkemelodier» — eller, hvis det er tusmørke saa det

ikke er godt at se noterne, noget av sig selv: Fine, smaa melodiøse stemninger blir det, der føres ind i hinanden gjennem sagte modulationer, som ringene paa en kjede, som er uten begyndelse og uten ende og som aldrig kan vende tilbake igjen hvormeget en kan ønske det.

Eller det kan være far, som med sin vakre, bløte stemme og med det levende musikalske foredrag, der er ham eget, synger de rørende folkeviser om «Ola, Ola min eigjen onge», «Astri, mi Astri», «Ifjol gjætt eg gjeita» — disse skjønne melodier som endnu ikke var naadd til at bli «forgnaalte». Og hvor det saa heller ikke mangler det humoristiske drag i folkekarakteren, som ved denne: «Kjære Ola, ta paa dig vesten i denne dag, og spænd saa føre den tamburhesten og be til lag», og hvor saa alle gjesternes navne opregnes indtil det tilslut kommer med tragikomisk pathos: «Men jomfru Rosness hun blev naa gløмt».

Der er som et uudtømmelig forraad

at øse av. Og far og mor sier til hinanden: «Kan du huske?» Og der foredrages — det kan være hele arier eller bare brudstykker, som nynnes eller antydes paa pianoet av oratorier eller operaer — Mozart, Bellini, Weber og Meyerbeer. Det gaar tilbake til ungdomstiden før de blev gift. Far har i Paris hørt *Lablache,* mor har i Stockholm hørt *Jenny Lind* en hel vinter igjennem hver eneste uke. Men allikevel blir overgangen ikke saa lang til elskværdige smaasange av de Heibergske vaudeviller, eller stykker av «Fjeldeventyret» — hvis komponist jo var mors egen onkel.

Gjennem alt dette gaar der som en rød traad, eller rettere sagt en fremmed gylden islet av *fransk:* Franske uttryk og vendinger i den daglige tale, franske sange, franske vers og franske eventyr. Og, ikke at forglemme, fransk konversation mellem forældrene naar der var ting, vi ikke skulde høre!

Denne, jeg vil kalde vort barndomshjems

«specialitet», kom jo bare som en ganske naturlig reminiscents fra fars lange ophold i Frankrike i sin ungdom. Et ophold der, ved et tilfælde, var kommet til at strække sig ut over et par-tre aar, som han for størstedelen hadde tilbragt i en god gammel sjøofficersfamilie, i en kystby i Normandiet, hvor han gjennem en gjensidig og sterk sympati var kommen til at bli som en søn av huset. Mens han saa hele tiden hadde fortsat sit studium av sproget — hvilket fra først av hadde været hans reises maal.

Derfra hadde far da medbragt — foruten kjærligheten til alt fransk — en ganske stor samling av fransk literatur og musik. Deriblandt var der flere hefter med franske romancer, som han nok hadde sunget saa meget til mors akkompagnement, da de som nygifte bodde der vester forinden far som prest kom til Bjerke. Nu var det kun en sjelden gang vi fik ham til at ta dem frem igjen. Men jeg husker at vi aldrig syntes fars

røst lød vakrere end naar han foredrog disse, litt sentimentalt melodiøse, eller skjelmsk graciøse smaasange. Jeg har endnu i hodet tekst og musik til en av disse sidste. Det var om kulsvieren som frir til møllerens datter, men blir haanlig avvist av hendes far:

:/: «Bon charbonier, tu n'auras pas ma fille :/:
Sac de farine.
Sac de farine et sac de charbon.
:/: Non, non, non, non, non, non, non
Tu n'auras pas Suzon.» :/:

Jeg husker ogsaa naar far for eksempel fortalte os eventyret om «Ridder Blaaskjeg», at han saa pludselig kunde gaa over til fransk. Det var ved slutningen, den spændende scene, hvor den dødsdømte slotsfrue ber om at faa si sin sidste bøn og løper op i taarnet, hvor hendes søster Anne er steget op for at se om ikke brødrene kommer hende tilhjælp. Og da kom det saa dramatisk-pa-

tetisk, at jeg synes, jeg endnu kjender det gaa mig koldt ned ad ryggen:

«Anne, ma soeur Anne, ne vois tu rien venir?»
Et la soeur Anne répondait:
«Je ne vois rien que le soleil qui poudroie et l'herbe qui verdoie.»

Og med stigende angst for hver gang det gjentas, mens «Barbe Bleue» skriker op til hende:

«Descends vite ou je monterai là-haut.»

«Anne, ma soeur Anne ne vois tu rien venir?»
Et la soeur Anne qui répondit:
«Je ne vois rien que le soleil qui poudroie et l'herbe qui verdoie.»

Indtil den sidste gang da mordvaabnet løftes over hendes hode:

«Je vois deux cavaliers, qui viennent de ce côté.»

Og hun er reddet.

— Det blev ogsaa en stor begivenhet da fars ven fra Normandiet, M. d'Arras besøkte os paa Bjerke. Da kunde det nok hænde at der blev talt fransk! Vi syntes næsten, far pludselig var blit for

os noget av en fremmed — i tale, gestus — men likesom yngre, endda vakrere.

Til ære for Mr. d'Arras maatte naturligvis søster Mie og jeg frem med vore smaa franske duetter, som far med megen omhu hadde indstudert med os, og som hørte til vore første musikalske præstationer.

De skrev sig vistnok fra «Emigranttiden» i Frankrike og var uttryk for den periodes romantisk sværmeriske melankoli og de «Landflygtiges» trofaste og rørende kjærlighet til fædrelandet.

Endnu lever de i min erindring disse duetter som om jeg hadde lært dem igaar, baade tekst og musik. Der var især to som Mie og jeg hadde en forkjærlighet for: «*La Brigantine*» med sine mange vers. Og saa denne:

«Combien j'ai douce souvenance
Des jolis lieux de ma naissance.
Ma soeur, qu'ils étaient beaux ces jours
De France
Ah, mon pays, soyez toujours
Mes amours.»

Og dem blev vi ved at synge, ja længe, længe bakefter, like til den tid da barndomslivet paa Bjerke kun var som en fjern drøm. Og de vakte paany minderne i os med sin hele stemning:

«Ma soeur, qu'ils étaient beaux ces jours —»

Og nu — jeg kan ikke slutte denne lille mindetegning fra Bjerke uten endnu engang at vende tilbake til hæggetræet, vort deilige og, som sagt, enestaaende hæggetræ. For dets skjæbne blev likesom saa underlig flettet ind i vor egen. Det blev, det ogsaa, kun som et minde fra Bjerke og de aar vi levet der.

«Ja, hvis hæggetræet nogengang blir ødelagt, saa blir jeg ikke længer paa Bjerke,» pleiet mor ofte at si i spøk.

En vinter faldt sneen saa tungt og voldsomt at hæggetræets største og smukkeste grene brak tvers over, og træet kun stod igjen som en mægtig torso.

Den vaaren var det ogsaa vi flyttet fra Bjerke.

ONKEL WILLIAM

Onkel William, mors ældre bror, var kommet til os paa Bjerke, da vi var ganske smaa, for at læse med os, — og saa hjælpe mor med haven.

Onkel William skulde egentlig været landmand. Ja, ikke fra først av. Da skulde han, som alle barn av sin stand, studere eller gaa militærveien. Men læsningen hadde nok været for anstrengende for hans hode — saa sa mor. Og da han saa hadde faat saa meget skjænd og saa meget bank for sine daarlige karakterer, som den tids fædre og pædagoger fandt det pligtmæssig at anvende likeoverfor gutter av den type, saa var han tilsidst blit saa forsagt og skjælvende og «uforbederlig», at man resolut hadde tat ham ut av skolen og anbragt ham over

i den foragtede sfære, som kaldtes «den praktiske». Det vil si, han skulde utdannes for landbruket. Den gang stod det nemlig fast, at for en landmand var et daarlig hode bare godt nok.

Onkel William hadde saa ialfald greiet sig igjennem en landbruksskole i Sverige. Det kunde han imellem fortælle os om. Men at han ogsaa hadde hat en start som selvstændig jordbruker herhjemme, det fik vi barn først vite længe efter at han var kommet til Bjerke. For onkel William talte selv litet, ja næsten aldrig til os om hvad der var gaat forut for dette tidspunkt i hans liv. Formodentlig hadde det vist sig at «det praktiske» heller ikke hadde ligget videre godt tilrette for onkel William!

Men fra sit samliv med naturen og sit arbeide i mark og skog hadde han beholdt en stor kjærlighet til blomster og planter. Og fra hans mislykkede skolegang var der, merkelig nok, blit tilbake hos ham en rørende og trofast interesse, ja venera-

tion, for lærdom og kundskaper og for alt, hvad der hører bøkernes verden til.

Derfor var der altid velstelte blomsterrabatter til begge sider foran indgangen til hans værelse, der laa over i økonomibygningen tvers over gaardspladsen. Mens han inde i selve værelset, som var rummelig, om end litt lavloftet, hadde git den bedste og lyseste plads til sin bokhylde, der rakte fra gulv til tak og var helt fyldt med bøker. Der fandtes alle slags skole- og læsebøker sammen med «Chrystomatien». Der stod Holbergs komedier, Wessels digte, «Fredmanns Epistler» og «Fridtjofs Saga» i rad og række sammen med Mauritz Hansens noveller og Walter Scotts romaner, Schillers verker og Welhavens digte. — Og næsten allesammen hadde de ialfald ett fællespræg: Det temmelig slitte utseende, som vidnet om at de alle ogsaa blev flittig benyttet.

Ellers var værelsets møblement tarvelig nok. Det bestod av en svær, gammel,

grønsort damaskes sofa med et bord foran paa den ene langvæg. Dertil kom en gyngestol, et par andre stoler, et tobaksbord med pipebret over og en seng.

Men i hjørnerne og fremme paa gulvet stod grønne planter paa kunstfærdige stativer, pyntet med furukongler. I vinduerne blomstret geranier og fuksia. Og fra smaa hylder paa væggene, hvor tapetet var temmelig mørkt og langtfra nyt, faldt slyngplanter graciøst nedover og slynget sine hængler som naturlige rammer om de gamle avblekte daguerreotypier av bestefar og bestemor som unge, eller strakte sig henover de to større billeder, to kobberstik i glas og ramme, der med et lite, gammelt speil mellem sig hang over sofaen.

Disse kobberstik var værelsets kunstneriske pryd. Det ene forestillet Gripsholm slot, der med sine mange taarne og spir og omgit av skog, speiler sig i Mälarens blanke vande. Det var en erindring fra den gang onkel William laa der-

inde ved Degeberg landbruksskole. Det andet hadde som titel: «Mozart i Wien». Mozart med paryk og kalvekryds ved det gammeldagse, lille, taffelformige piano spiller for den unge prinsesse Marie Antoinette og hendes hofdamer. Dette forekom mig altid særlig smukt og fængslende. I svære, buklede, hvite parykker og stive fiskebensskjørter sitter de skjønne damer i en halvkreds og lytter til. I forgrunden, likesom litt for sig selv, har en dame med store, mørke øine og en rose i haaret tat plads. Hun holder haanden under kind og ser tankefuld frem for sig. Jeg syntes hun var den deiligste av dem alle.

Jo det er sandt — værelset hadde én prydelse til. Det var en guitar i blaat baand, der hang ved siden av bokhylden. For onkel William var ogsaa en stor musikelsker. Og han var den, der lærte os barn notene, skalaene og den aller første begyndelse i klaverspil.

Hans egen, vistnok meget beskedne, dyrkelse av musikkens ædle kunst betød dog

kanske, naar alt kommer til alt, mere for ham end baade bøkerne og blomsterne. Naar jeg nu tænker tilbake forstaar jeg, at den i hans skiftende livsløp var kommen til at bli ham baade en fortrolig ven og en skriftefar, en styrkedrik og et festbæger. Han hadde brukt den som en bløt hodepute naar han var træt, og badde tat sig en sorgløs liten ferieutflugt paa dens tonevinger naar han var ledig og fornøiet. —

Jeg tror nok, at onkel William er ubetinget enig med os i, at ingensteder paa Bjerke er det koseligere end hos ham. Og som han om eftermiddagen sitter i sin gyngestol og damper paa sin langpipe og ser halvt drømmende fremfor sig med sine lyse, vandblaa øine — der dog har noget likesom glansløst i uttrykket — saa er der ogsaa utbredt over hele hans person en rolig tilfredshet og en hvile i nuet, der synes at være uten ønsker og uten bitterhet.

Hans skikkelse er spinkel, litt lutende,

hænderne smale og smukt formede. Det tynde, graasprængte haar falder glat, uten spor av tegn til krøl eller bugtning, ned til begge sider av det smale hode. Næsen er stor, men kraftig og like, munden ualmindelig fin og liten. Men der er et underlig vekt, tomt træk omkring den, som kanske allerbedst kunde forklare, hvorfor hans skjæbne ikke har fundet en større og mere fremtrædende plads til ham end dette lille hjem i sidebygningen paa Bjerke kapellangaard. — — —

Om formiddagen er der skole over hos os. Klokken ni præcis kommer onkel William gaaende over gaarden med sin bokstabel under armen. Han skraper og tørrer sine føtter med stor omhu paa dørmatten, inden han gaar op ad trappen til læseværelset i anden etage. Og saa begynder vi.

Det er norsk, regning, historie, geografi, botanik og tysk. Aa, du stakkars utrættelige, taalmodige onkel! Naar jeg tænker paa, hvor vi misbrukte din godhet,

hvor vi trampet paa din autoritet — og hvor vi fristet dig til at glemme din pligt — den at bibringe os visse kundskaper for livet — jeg skammer mig!

Men har vi ikke selv faat vor straf? Kan der ikke mangengang komme dumpende over os en skyldbevisst fornemmelse, en virkelig væmmelig forlegenhet, naar vi merker, at vi er de eneste i selskapet, som ikke har greie paa hvor paa kloden de nu ligger, disse lande, byer, floder og øer, hvis navn vi lærte at ramse utenat, mens kartet laa uopslaat paa bordet foran os, fordi det hørte til onkel Williams metode, at vi ikke «skulde ha hjælp«! Ak ja — vi kunde saamen endnu saa smaat tænke os Argentina i Australien, Guineakysten i Amerika og Jamaica langt ute i det stille ocean! Mens visse svævende begreper, som Vestindien for eksempel, uvægerlig fører med sig en høist uklar forestilling om noget mellem øer og fastland, som det er aldeles umulig at holde rede paa.

Hertil føiet der sig ogsaa visse rent fantastiske og ganske ugeografiske begreper, som for eksempel: At de unge piker i Andalusien alle er skjønne som vidundere og altid gaar hvitklædte, mens vandet i Ebro er saa søtt at forældrene der, naar de gaar i selskap, bare behøver at gi sine barn en kop Ebro-vand til fornøielse istedetfor sukkertøi!!

Og allikevel — det var kanske ikke saameget hvad onkel William selv fortalte eller beskrev, der virket saa sterkt paa os, som den forunderlige evne han hadde til at sætte vor egen fantasi i bevægelse. Det var dette ofte halvuttalte og hemmelighetsfulde i hans fremstilling av tingene, som tok os fangen, fordi det altid gav indtryk av, at der var saameget mere under eller ved siden av, end han kunde eller vilde forklare os. Det sporet os til at fortsætte paa egen haand. Og som han da fulgte med, uten at blunke, uten for et øieblik at tape den levende interesse, som maatte til for at holde det

gaaende! Vore dristigste hypoteser vakte hos ham aldrig nogen overraskelse. Vore merkeligste spørsmaal blev besvart med sikker ro. Ja, det var næsten som om barnet i ham selv formelig fraadset i at være med og tumle med de allerumuligste muligheter som vi kunde fantasere om!

Jeg husker for eksempel at han engang i botaniktimen beskrev en fremmedartet, merkelig blomsterbusk og i sterke uttryk utmalte for os dens prægtige, purpurfarvede blomsterklynger, sammensat av utallige duftende klokker. Men kom man til at berøre den med munden eller med hænderne, saa var dens saft saa giftig at tungen svulmet op og hænderne blev bedækket av saar.

Paa vore ivrige spørsmaal rykket dog denne vidunderplantes hjemstavn os litt efter litt nærmere. Tilslut kunde den endog findes i vort eget land — ja maaske et sted ganske nær — her paa vor egen gaard!

Og for mig fik den straks skjær av eventyret.

Mine forventninger spændtes. Mine opdagelsesturer i ur og krat, der var min særlige passion, fik en ny tillokkelse: Pludselig vilde jeg, jeg alene, staa foran en betagende aabenbarelse, en herlig, tropisk vekst, med høirøde klokkeblomster glødende i solen — men hvis herlighet ogsaa var saa farefuld som selve eventyrets forheksede troldomsgave!

— Naa ja, denne busk — for jeg fandt den virkelig tilslut — det var kun vor fattige «kjelderhals», denne lille, bladløse vekst med de smaa, skiddenrøde, bleke klokker. —

Ofte kunde hans digressioner dog være fuldstændig uavhængige av utgangspunktet. Tok han først traaden i sin haand kunde hans frugtbare, men temmelig svømmende fantasi vikle den ut i det uendelige. Her hjalp hans ypperlige hukommelse godt til, for den gjemte, fra al hans læsning, utrolig mange stumper og stykker av det mest heterogene indhold.

Jeg erindrer fra tysktimen en noget

drastisk anekdote om den gamle gjerrige kong Fredrik Wilhelm av Prøissen, Fredrik den andens og de høie grenaderers far: Han hadde latt tilstille en av sine officersenker, fru von Alten, en gave paa 100 Thaler. Hun sendte dem tilbake med følgende ord:

«Hundert Thaler ist zu wenig,
Hundert Thaler giebt kein Glück,
Hundert Thaler giebt kein König,
Darum schick' ich sie zurück.»

Kongen skrev igjen og svarte:

«Meine liebe Frau von Alten!
Ich muss ja Soldaten halten,
Kann doch Geld nicht scheissen,
Ich — Friedrich Wilhelm von Preussen.»

Onkel William var altid litt genert likeoverfor os smaapiker naar han citerte disse vers. Han var nemlig overmaade gammeldags og følsom paa visse punkter, og hadde vistnok lite sans for humor. Han vilde uvægerlig i vore dage faat navnet «snerpet» av sine elever.

Imidlertid kunde der jo unegtelig fore-

komme gjentagelser i hans repertoire, og heller ikke var alle historier og citater like morsomme. Men — hvor forsigtige og rædde vi allikevel var for at klippe traaden over og bringe ham tilbake til virkeligheten, den historiske begivenhet for eksempel paa side 70 — hvor der var ganske betydelige huller i vor hukommelse! — —

Jeg ser ham endnu for mig i slike øieblikke, som han sitter ved det store firkantede skolebord — hvor min yngre bror passer paa at benytte det første distraktionens øieblik til med sin elskede tollekniv at bearbeide bordplaten og skjære kraftige indsnit i dens kanter — i sin velbørstede slitte klædesfrak og det store sorte silketørklæ om halsen, bundet med fritflagrende ender à la Byron. Armene hviler paa bordet og dækker halvt den foran ham opslagne bok, der foreløbig er ganske upaaagtet. Han ser frem for sig, og der er et fraværende smil om hans mund mens han fortæller, som om

han paa samme tid vugger sig selv ind i fjerne drømme. — Saa kan han pludselig besinde sig. Efter et rask tak i sin næse griper han atter boken med et: «Kom nu, kom nu, børn — lad os nu gjøre alvor av det — hvor var vi nu henne?»

Mens han uttaler ordene med den mest pedantiske nøiagtighet uten at tillate sig noget slurveri.

Ak, dette: «Kom nu, børn,» hvor det endnu klinger i mine øren, saa taalmodig, saa klagende — saa bedende ofte — naar det lød til os over læsebordet, eller nedigjennem trappen, eller utover gaardspladsen, hvor vi spredtes som avner for vinden i et grænseløst langt frikvarter! Ute i gatedøren ser jeg ham staa, det graasprængte haar flagrer om hans hode i vinden. «Kom nu, børn!» —

Men kunde vi saa i længden ikke undgaa at «komme» saa likte vi i grunden aldrig «at gjøre alvor av det». Kunde vi bare da faa puttet ind et spørsmaal igjen. «Var det saa, da du var paa Dege-

berg», — eller komme tilsynelatende vitebegjærlig med en paa maa-faa plukket plante eller blomst. Ja — da hadde vi det atter gaaende. Botanik var en av hans kjepheste. Om end — det har jeg nu en mistanke om — at det var mer den estetiske end den videnskabelige side av faget, der hadde hans interesse.

Og snart gled vi igjen ut i stemningens gyldenslørte dise, maaske paa klingende vers:

«Hvide Levkøier og røde Lupiner
Hilse dig der i den rødmende Kvæld.»

Ja, da var vi reddet for denne gang! Welhavens «Løverdags Aften paa Kirkegaarden», det var hans yndlingsdigt og hans specielle deklamationsnummer:

«Løverdagsaften. Veiret er skjønt.
Vindene vifte tætte og svale,
Aftenens Straaler funkle og male
Buske og Træer med et friskere Grønt.
— — —
Har du en Skat bag de traurige Linde,
Ingen vil gribe og dele din Vinding,
Ingen vil sno om sin higende Tinding
Krandsen, der hænger paa Korset derinde.»

Og likesom understreket av en stille selvhævdelse kom det saa dette vers:

«Ude, hvor Livet har tusinde Munde,
Fattes ei Sproget i Blomsternes Rige.
Her, hvor de jublende Toner maa vige,
Her, hvor de travleste Tunger maa blunde,
Mærker du først, hvad en Blomst har at sige.»

Sommetider kunde det dog, selv for ham, bli for meget med disse fantastiske læsetime-orgier. Han blev vond og slog linjalen i bordet. Nu *skulde* vi «gjøre alvor av det».

Jeg hadde i dette tilfælde en maate at trække mig krænket tilbake paa: Jeg lukket mig fuldstændig til. Med en pludselig vakt, noget stram interesse gav jeg mig hen i mine studier. Ingen vitebegjærlige spørsmaal. Ingen overflødige bemerkninger. Traaden avklippet, stemningen brutt. — Nei — det kunde han ikke taale. Ganske hjælpeløs prøvet han at bringe alt i sin gamle gjænge igjen. Han klappet mig paa hodet. «Saa saa — du er rigtig

en *mimosa sensitiva*, du Helene — en *mimosa sensitiva* er du.»

«Hvad er det — en *mimosa sensitiva?*»

Han lysnet atter op. «Jo den *mimosa sensitiva*, den kan du tro er en merkelig plante —»

Jeg er nu bakefter saa glad over, at jeg dog av og til hadde mine opblussende anfald av pligtfølelse og lærelyst. Da kunde det hele gaa med iver og liv. Hans øine lyste av stolthet mens jeg ramset. «Det gaar jo som kjepper i hjul med dig idag — ja idag er du nok rigtig paa din hvide hest, Helene.»

Saa var det 1 i karakterboken og alt vel.

Imidlertid lærte jeg da ogsaa selv de gamle vers utenad. Jeg deklamerte «Ingeborgs klage ved havet», Wessels digte om «Karen Bach» og «Den stjaalne Taft», Welhavens «Løverdags Aften paa Kirkegaarden» og de klingende vers av Schillers «Wilhelm Tell»:

«Es lächelt der See,
Er ladet zum Bade;

Der Knabe schlief ein am grünen Gestade.
Da hört er ein' Stimme, die flötet so süss
Wie Stimme der Engel im Paradies — —»

— — —

Og jeg brukte den samme bløte patetiske tone og vuggen med hodet efter rytmen, som jeg saa hos ham selv. —

Det var skolegangen.

Med arbeidet i haven gik det mindre gemytlig til, for der var mor somoftest med, og selve beskjæftigelsen gav jo ikke videre anledning til fantasterier og poetiske digressioner.

Vi barn hadde da ogsaa ferier, naar travlheten var størst, mens der saaedes og plantedes og om høsten naar der skulde høstes frugt og tas op grønsaker.

Jeg husker onkel William sittende paa en lav krak og ta op gulerøtter. Jeg kommer til for at tilby min bistand. Alt det brokete skjær han kunde lægge over den farveløse virkelighet, alt det mærkelige han hadde set og oplevet og læst, drog mig altid til ham.

Paa min egen lille skammel sitter jeg nu der likeoverfor ham. Det er en eftermiddag med surt graat høstveir. Vore hænder er rødblaa av frost og fulde av vaat, sort jord. Omkring os i haven har vi dette høstens plyndrede utseende: De gule avrevne blade og kvister, de frostmerkede blomster, den nedfaldne frugt, de henslængte blomsterpinder. —

Vi kunde da umulig, saan for længere tid, finde os til rette i slike omgivelser — og vi er derfor snart for fuld fart i andre, av tid og sted uavhængige regioner.

«Og — ja«, hvis jeg nu vil være rigtig flittig og hjælpe ham at bli færdig, saa skal jeg faa se noget vakkert, som han har i sin kommode. En bok indbunden i *guldsnit,* som han har faat av sin onkel, admiralen, til sin konfirmation.

«Indbunden i guldsnit.» Det vet jeg ikke hvad er. Det klinger saa storartet. Jeg spør. Han nikker med sit ubestemmelige smil. Og min fantasi løper løpsk: Kanske er den liten den boken, bitte

liten, men permen er av det rødeste guld!

Der er ogsaa et sort silketørklæ, som jeg heller aldrig har set — med kulørte border, det skulde jeg kanske faa —

Og vi arbeider begge to ivrig med gulrøtterne. Og imens skinner det for mine øine, og mit hjerte slaar av forventning. Boken er av guld — og det sortglinsende atlasktørklæ har brede striper av straalende farver!

Kanske kan jeg gjøre en silkekjole av det til min kjæreste dukke, fru Levkøi. Hvor hun da vilde komme til at overstraale fru Nellik — ikke at tale om min søster Mies familie, fru Stedmorsblomst og hendes vigtige hr. Reseda, den eneste kavaler i hele dukkeselskapet.

Ak — det gamle, graaligslitte halstørklæ med de bittesmaa kulørte rænder i borden! Og den sorte shirtings postille med forgyldning paa bladenes kanter!

Saa *det* var guldsnit!

Naar jeg nu tænker tilbake, saa for-

staar jeg noget, som virkelig indgir mig agtelse og beundring: Hvor tappert og ganske stilfærdig et barn dog formaar at skjule sine skuffede illusioner! *Det* sætter ikke rynker i panden og sier foragtelig: «Er det ikke andet?» Kanske kommer det av et slags stolthet og en viss skamfuldhet over sine egne vidtfarende og vildfarende tanker. Men er der ikke ogsaa noget andet? En naturlig finfølelse, en instinktmæssig frygt for at saare — ja saa sterkt, at der ved slike leiligheter endog kan tvinge sig frem et litet, fattig beundrende ord. Fattig, ja. For de «nødvendige» selskapsløgne — lykkeligvis er de ikke anlagt endnu!

Og saa glemmer vi saa fort, vi barn, saa rent utrolig fort. Uten derfor at miste troen paa «det vidunderlige». Fløi kanske ikke mine tanker, trods alt, atter og atter tilbake til den lille kommode, hvor der dog *kunde* gjemmes noget merkelig, som jeg endnu ikke hadde set! — —

Men eftersom jeg vokste til, saa vokste

jeg jo ogsaa fra de allernaiveste av mine drømme, som fra onkel Williams undervisning *quasi fantasia* — —

Det vil si, jeg fik ogsaa andre lærere og alvorligere arbeide.

Men naar jeg kunde komme til, saa listet jeg mig altid i skumringen over i onkel Williams værelse. Der fandt jeg ham som oftest i gyngestolen med guitarren i skjødet og det blaa baand slynget om skulderen, mens de blaagraa tobaksskyer endnu laa bløte og dæmpende over værelsets forskjelligartede gjenstande, og samlet det hele sammen, med alle de grønne planter og blomster til en avlukket liten verden for sig.

Og de fine, tilslørte akkorder fra guitarens spæde strenge, de klang da atter saa dæmpet og betagende. Og onkel Williams stemme — ren og bløt og musikalsk som den var — passet netop ind i den hele stemning. Hans elegiske, noget vemodige foredrag la en slags romantisk sordin over alle hans sange — ja endog over Bell-

manns «Gubben Noah» og denne, som jo egentlig *skulde* være morsom:

«Ack, hör et roligt giftermål
Tänk Venus skal stå brud
— — —»

Men unegtelig klang det mere harmonisk naar han gik over til en anden genre — som denne:

«Høit fra Dachsteins Top
Hvor kun Ørnen bor
Ned til Vendelland
Hvor Ranken gror.
Hvor med munter Sang
Pigen gaar sin Gang
Og den raske Jæger skyder sit Gevær.
Dette skjønne Land
Det er Steyerland
Er mit dyrebare Fødeland.»

Det var et av hans yndlingsnummere. Han sang ogsaa gjerne denne gammeldagse:

«Glæden er himmelblaa
— dudeludelu, dudeludelu —

— Arpeggierne stiger og falder mellem hver strofe. —

«Mismod er askegraa»
— — —
«Elskov er rosenrød»
— — —

«Venskab er violet
Sig mig hvor findes det?»
— — —
«Gult er den falske Svig»
— — —

Saa mange nummere var der ikke paa hans program. Og ingen fler lagdes der til i aarenes løp. Det var som om de alle hørte fortiden til, som en efterklang, som minder fra det liv, der laa bak ham. Dette hemmelighetsfulde, fjernt oplevede, som jeg ikke kjendte til, og hvis forhaabninger og skuffelser, hvis ydmygelser og bitterhet jeg ikke forstod. Men, altid sat jeg i en vis forventning om, at fra denne dunkle bakgrund kunde der dog endnu dukke frem andre, endnu ukjendte vers og melodier. Saaledes som vi var vant til det med hans eventyr og historier, der aldrig hadde begyndelse eller ende, men bare altid kunde lægges tilrette og tilsættes nyt stof, eftersom leiligheten og efterspørselen var der — —

Men saa kunde onkel William med en rask bevægelse stryke det glatte, graa-

nende haar op fra panden, læne sig tilbake i stolen, se frem for sig, og efter et par mer energiske, brutte akkorder, med en vis sværmerisk heroisk pathos istemme sit store bravournummer:

«Av Klenodier der har jag två
Mot dem jag aktar verlden ringa
:|: Min bibel och min gamla klinga,
Med Carl den tolftes namn uppå :|:

Den kunde han gjenta saa ofte det skulde være. Ord og melodi var like vakre og suggestive. Jeg blev aldrig træt av at høre den.

Og denne sang, den er ogsaa blit for os Bjerkebørn — naar vi nu tænker langt, langt tilbake, — som en slags inkarnation av onkel William og hans eget liv. Med en intuitiv fornemmelse forstod vi jo allerede dengang, at netop den stemte med hans personlighet og hans omgivelser. For alt det, som *da* var og levet og haabet og ønsket — det angik igrunden ikke ham. Men det forbigangne, det, der var indesluttet i hans bøker og indrammet av alle disse blomstrende grener og

blade, som kranse om noget, der var stedt til graven — deri levet han egentlig. *Minderne,* det var duften av de gamle klenodier — faa, men umistelige for *ham.*

Stakkars gamle, stille, snille onkel William! Dine minder — ak, hvilke prunkløse klenodier de vistnok var! —

Det lærte vi at forstaa — som saa meget andet av menneskelivets stille tragedier — senere. Da troen paa «det vidunderlige» ogsaa kunde rykke *os* saa fjernt, at vi med al vor magt maatte klynge os til *vore* minder og *vore* «klenodier» — for dog ikke at komme til at tape dem helt avsyne!

TABERNAKLET

Da Bjerke bare laa nogen minutters vei borte fra seminariet, blev det ganske naturlig, at vi fik en del av vor undervisning av de lærere, som var ansat der, og som alle var teologiske kandidater og mænd av høi dannelse.

Saaledes vandret vi flere ganger om uken med vore bokmapper under armen bort til disse respektive læreres bopæl paa selve seminariet, eller i dets umiddelbare nærhet. Timerne blev altid git under iagttagelse av den tilbørlige alvor og disciplin. Selve slutningsakten gik dog ikke sjelden over til en liten gemytlig «kolafei» med traktement av chokolade, pandekaker med syltetøi og lignende — hvis det da ikke hændte, at lærere og elever i fællesskap drog ut paa en rask

ski eller aketur — eller, naar det var sommer, paa lange fiske- eller nøtteturer i omegnen. Sommetider kunde der av lærerkredsen sammen med et par av bygdens familier arrangeres større aasturer. — «Skaugumsaasen» og «Kolsaas» laa jo med sine herlige utsyn ikke langt avveien — med kaffekokning paa toppen. Selskapets muntre stemning fik da ofte sin utløsning i unison avsyngelse av fædrelandssange og andre viser. Som regel fik vi barn lov til at delta i disse utflugter. Som jeg nu mindes dem, tror jeg næsten, at min barnlige lykkefølelse her naadde sit kulminationspunkt.

Blandt disse vore lærere og kamerater kan jeg nævne navne, der endnu har bevaret sin gode klang. Der var for eksempel E. F. B. Horn, den bekjendte filosof og teolog. Han hadde en forkjærlighet for at spille «Jeppe» med os. I den anledning begav han sig ofte om eftermiddagen hen til gaardspladsen paa Bjerke — at si hvis han ikke kom til at stanse

saa ofte og saa længe op paa veien, med stokken ved næsen og øinene op mot himlens blaa for at utpønske et eller andet indviklet problem — at hele utgangspunktet gik ham i glemmeboken!

Saa var det Nils Hertzberg, senere kirkestatsraad. Han var freidig, frisk og initiativrik, med stor sans for humor — og, hvad der var noget ganske nyt, en hel sportsmand for sin tid. Det var ham, som vakte min yderlig konservative fars forfærdelse, ja rent ut mishag, fordi han paa seminariet, foruten utvidet friluftsgymnastik ogsaa vilde indføre eksercis med virkelige geværer, ja maaske med en eventuel avsluttende feltmanøvre efter bedste militære mønstre i perspektiv! Der gaar endnu det sagn, at han ved denne anledning, for at understreke berettigelsen av sit forslag, i egen person gjorde saltomortale fra staburstrappen paa Bjerke like for fars øine! «Tilstelninger» skal nok far ha mumlet, saan hen for sig selv. Men resultatet blev dog,

at den energiske «charmør», som ingen kunde staa sig for, ogsaa her fik sin vilje.

Der var ogsaa en anden farlig side ved Nils Hertzberg: Det var ikke frit for at han laa litt for «maalstrævet»! Jeg husker, at han blandt andet skrev et digt, sikkerlig paa en høist unormal «normal», til ære for Mie, som var hans specielle veninde.

Jeg erindrer endnu slutningsverset:

«Du vesle Margit Bjerke
Min visestub eg diktat har.
Men det maa du deg merkje,
Eg ber deg um eit svar:
Seg vilde du med sang og spel
Min vesle vise synge sjøl,
Saa gjorde du meg sæl.»

I motsætning til ham kom den elskelige, sagtmodige Jacob Aars. Han blev senere min fars efterfølger, men døde i en yngre alder. Vi saa op til ham med noget av en tilbedelse, fordi hans fine ansigt virkelig skinnet av godhet og from-

het. Merkelig nok skjulte han under dette harmoniske ydre en viss norsk-norsk tendens - henimot vor moderne retskrivning. Jeg husker at han engang foreslog mig at skrive «skog», «sjø» og «bok», hvilket dog absolut ikke tiltalte mig. Jeg formoder, at jeg dengang instinktmæssig følte det som saa altfor folkelig, næsten en smule «simpelt»!

Den yngste av dette kuld lærere var John Stenersen. Hans specielle interesse var studiet av Israel og det gamle testamente. For os barn var han den bedste lekekamerat. Han hadde slik evne til selv at bli barn mellem os andre. Det var nu ogsaa ham, som var forsanger paa turene og med stor energi istemte: «For Norge, kjæmpers fødeland», «Bor jeg paa det høie fjeld», «Se Norges blomsterdal», «Vingede skarer» og mange andre. Desforuten var han vistnok en sjelden livlig og behagelig selskapsmand. I ferien brukte han ofte at gjøre reiser til Kjøbenhavn eller til Schweiz. Han

kom da tilbake med nye indtryk og interessante oplevelser tillikemed et visst skjær av verdensmands-elegance utbredt over sin hele person — hvilket endog ikke undgik mine barnlig naive øine.

Men det er nu til hans ovenfor nævnte ivrige dyrkelse av Israels historie, at den er uopløselig knyttet, den lille episode som jeg her vil prøve at opfriske. Den er aldrig gledet ut av min erindring, maaske særlig av den grund, at den er den eneste, som kaster en skygge — heldigvis ikke mørkere og av længere varighet end den, som et øieblik fra en sommersky svæver henover en solrik blomstereng — over dette lyse, tillidsfulde kameratskap, som vi hadde den sjeldne lykke at leve det sammen med vore ældre venner derborte paa Asker Seminarium.

Stenersens flittige studium av Mosebøkerne hadde indgit ham den idé plastisk at fremstille en nøiagtig model av det gamle, jødiske tabernakel, saaledes som det utførlig beskrives i 2den Mosebok.

Man kan vel ikke tænke sig en plan mere egnet til at vinde barns interesse end denne. Og den blev da ogsaa fra vor side fulgt i sin fremskriden og utformning med den mest udelte opmerksomhet og forventning.

Vi fik ialmindelighet lov til at være tilstede, naar hele kredsen i denne anledning var samlet. Stenersen forelæste da av bibelen beskrivelsen av hver enkelt gjenstand, slik som Gud selv hadde forordnet den. De mere indgaaende spørsmaal for utførelsen, «hvordan» og «hvorledes», blev da diskutert, mens de medbragte tegninger og prøver blev antagne eller forkastet. Først og fremst var det da selve Tabernaklet, «Paktens Ark av Sithim-træ, beslaat med guld og med en guldkrans foroven», og hvori de to stentavler med de ti bud skulde opbevares. Saa var det naadestolen «av purt guld med to keruber av drevet guld, en paa hver ende». «Og keruberne skulde utbrede vingene ovenover, saa at de skjulte over

naadestolen med sine vinger, og den enes ansigt skulde være mot den andens.» Dertil kom gardinene og forhængene, vævet av «uldent blaat, purpur og skarlagen» og «hvitt, tvundet lin», hvorpaa der «med kunstig haand» skulde utsyes keruber av guld, og bordet av guld til skuebrødene, ogsaa med guldkrans foroven. Saa var det alle de hellige kar av purt guld og den syvarmede lysestake, som skulde smykkes med grene og blomster av drevet guld. Brændofferalteret og støttene omkring forgaarden skulde gjøres av «Sithim-træ, beslaat med kobber», og forhængene mellem støttene av tvundet, hvitt lin. Og til allersidst skulde Aron fremstilles i hele sit ypperstepreste-lige skrud med «kjortel av uldent blaat, purpur og skarlagen», og med en overkjortel, kantet med smaa bjelder av guld. Men, guldbjeldene skulde ringe naar han gik ind og gik ut av det allerhelligste, «for at han ikke skulde dø». Paa brystet skulde han ha en brystspænde hængende

i guldkjeder, og i spænden skulde indfattes i rækker alle slags ædle stener: Diamant og safir og smaragd og topas, onyks og agat og mange andre, som vi aldrig hadde hørt om. — Der blev selvfølgelig drøftet og spekulert over det altsammen: Saa eller saa? Det eller det? — ja, mange tings navne var umulige at forstaa, selv for de voksne og lærde.

Men i min barnefantasi skaptes der efterhaanden under alt dette en fremmed verden, religiøs og ophøiet, skinnende av guld og ædelstener og praktfulde farver, og langt mere tillokkende end det deiligste leketøi og det vidunderligste eventyr.

Saa — omsider var verket fuldendt. Arken, naadestolen, lysestaken, støttene — alting færdig. Forhængene av «hvitt, tvundet lin» og gardinene av «ulden, blaat, purpur og skarlagen», vævet av en av bygdens fruer, som ogsaa selv «med kunstig haand» hadde utsydd dem med gyldne keruber. Altsammen skulde stilles op paa sin rette plads i de rette

forhold paa en svær papplate, bestrøet med gult sand, som skulde forestille ørkenen. Og saa skulde det hele placeres i en av de store, ledige stuer paa selve seminariet, hvor Stenersen ogsaa hadde sin bolig.

Der utgik indbydelse fra ham til hele kredsen, og alle bygdens omgangsvenner forresten — ja, endog til fremmede fra byen — til paa en bestemt dag at komme og ta herligheten i øiesyn.

Men indbydelsen strakte sig denne gang ikke saa langt som til os barn. Vi skulde ikke faa se det altsammen færdig opstillet. Ikke ørkenen med tabernaklet, naadestolen, keruberne, lysestaken — ikke ypperstepresten i sit skrud med guldbjeldene, staaende foran dækket til det allerhelligste — ikke noget av alt det, vi hadde set bli til — og som vi hadde drømt om i sin fuldendelse!

Saa oprandt dagen. Festen derborte paa seminariet hadde tat sin begyndelse. Men for os snek den lyse sommereftermiddag sig langsomt hen, time efter time.

Der var ikke nogen moro ved leken længere. Tankene, fantasien fulgte begivenhetene derborte. Festlokalet var jo ikke mere end nogen minutters vei fra der vi var. Vi kunde fra gaardspladsen se derhen, se taket paa den store bygningen over trærne. Ja — naar vi bare gik saan et lite stykke bortover veien — og det kunde der jo ikke være noget galt ved — saa kunde vi se hele huset inde i haven og vinduene til det værelse hvor vi visste tabernaklet var utstillet. Kom vi saa endnu ganske litt nærmere — indunder selve havegjerdet, saa kunde vi tydelig skimte skikkelser bakom vindusrutene! Vi syntes vi næsten kunde kjende dem, som de bevæget sig frem og tilbake. Midt paa gulvet derinde stod jo *tabernaklet* — og alle gik de omkring og beundret *det.*

Ganske sagte og forsiktig, skridt for skridt, hadde vi nærmet os. Nu var vi kommet ind i haven, hvor vi jo saa ofte færdedes. Vi fulgte en smal havegang, som gik like under vinduene, tæt ind til

væggen. Ingen kunde se os. Desuten — hvem hadde tid til at se ut nu? Et vindu stod aapent. Nu kunde vi bestemt skjelne stemmene derindefra. Alle de kjendte stemmer. Hvor de hørtes muntre og glade ut! Der var de jo alle vore gode venner — Horn, Aars, Hertzberg, Stenersen — — —

Jeg erindrer ikke om de andre fulgte mig. Jeg tænkte ikke paa det. Jeg blev som drevet av noget sterkt, varmt inde i brystet, der skjøv mig fremover — uimotstaaelig fremover — mot min egen vilje næsten.

Op ad den lille havetrappe kom jeg. Ind i gangen. Paa taaspidsene. Den lille forstue stod aapen. Stemmene derindefra hørtes nu endnu tydeligere end før.

Hvorledes det gik til at haanden rørte ved dørlaasen, at døren aapnedes og at jeg lydløst gled ind ad den — og i samme øieblik blev grepet av en svimlende fornemmelse av øieblikkets grufulde storhet og forfærdelse — det gik likesom utenfor min egen bevidsthet.

Men nu stod jeg der — inde i den store stue. Der slog mig straks imøte litt skumring, sammen med varme og lyd fra alle de mange mennesker. Og idetsamme følte jeg det som om alle øine var fæstet paa mig, der jeg stod — som fastnaglet — like indenfor døren — *ubuden.*

Med engang opdaget jeg, at jeg ogsaa bare hadde hverdagskjolen paa mig. Jeg hadde jo ikke gjort mig istand. Svart var jeg ogsaa, og noksaa pjusket. Vor vei førte os jo som tiest gjennem fjøs og stald og mark og ur. Jeg blev med ét saa forfærdelig liten — saa bitteliten og ynkelig — forsagt.

Verten, Stenersen, kom imot mig. Han tok mig i haanden og bad mig komme nærmere. Han var snild og blid, men der var dog noget i hans stemme, hans væsen — som var anderledes.

Der seg en underlig tyngsel over mig — over skuldrene og ryggen. Men jeg fulgte ham dog, med tunge, slæpende skridt. Jeg stod foran bordet. Jeg saa

ørkenen med tabernaklet, forgaarden, støttene og gardinene — ypperstepresten — altsammen var det der. Jeg saa det. Men jeg saa det ikke. Det var som om der laa en taake over alting — en skuffelse, en forpinthet. Der var ikke noget av alt det jeg saa, som straalte saa sterkt i guld og purpur og skarlagen, at jeg et eneste øieblik kunde *glemme* — faa av mig den fæle følelse av alle disse øinene, som syntes at følge mig med et uttryk av bebreidelse og forundring, som jeg aldrig hadde set i dem før!

Det hele stod vist ikke paa i mange minutter. Jeg mindes en dæmpet, moderlig røst med faa ord over mit hode — sammen med et vistnok lempelig, men bestemt tryk over skuldrene, denne gang helt legemlig. Jeg synes jeg endnu kan føle den myndige haand, som skjøv til, sakte, næsten umerkelig, men uimotstaaelig, — og dog med noget som under et skjul av en moderlig vinge — der førte mig nærmere og nærmere henimot døren.

Den aapnedes — jeg blev saa uvilkaarlig hjulpet ut av den — og den lukkede sig atter bak mig.

— — Jeg stod igjen i haven. Med brændende kinder, med hodet tungt og fuldt av skam. Med taarer, som trængte frem og en for en trillet nedover ansiktet og hverdagskjolen. Det var som om der var sket noget uutslettelig, uoprettelig! Vennene, kameratene derborte, de kom likesom med engang saa langt væk. De blev forvandlet til nogen voksne, kloke mænd, vore lærere. Og av os var der ikke noget andet igjen end et par ulydige, uskikkelige smaabarn — som hadde skuffet dem. De hadde ikke ventet dette av os. Aldrig kunde det bli mere som det hadde været før mellem os. Aldrig kunde vi mere være saan — frimodige og fortrolige med dem baade i alvor og i lek — nei aldrig!

Og forældrene! Som vi snart skulde møtes med, ansigt til ansigt. Hvad hadde vi der at vente?

Og stille graatende, kuet og knuget for livet, vandret vi igjen veien tilbake til Bjerke. Al festrus, al feststemning var borte for os. Bare som en efterklang gjenlød summen av menneskestemmer og latter derhennefra for vore øren — som en anklage, der forfulgte. — —

Hvad der saa videre skete, hvorledes den artet sig, den «dagen derpaa», som vi trodde ikke var til at komme over — det husker jeg ikke. Kanske blev den mindre tragisk end vi fryktet. —

— Og tabernaklet. — Hvad blev der saa videre av tabernaklet? Jeg husker ikke, at jeg saa det senere paa seminariet. Men jeg har en ubestemt erindring om at ha set det for længe, længe siden i en av samlingene paa Universitetet.

Men da jeg for en tid siden gik derind og søkte efter det, var det ikke til at finde.

HANS INDLÆGD

«Mor og far er i byen» — «Naar mor kommer hjem fra byen» — —

I vore kommunikationsutviklede tider hvor avstandene skrumper ind til sit minimum, hvor ikke alene jernbaner, men «biler» fører en paa nogen timer fra den ene ende av landet til den anden — mens telefonen knytter menneskene sammen som om de alle bodde under ét tak — saa er det visstnok temmelig vanskelig at sætte sig ind i hvad ovenstaaende linjer indeholdt i gamle dage.

By og land var vidt adskilte dengang. Et gapende svælg mellem dem, der bodde i byen og dem, der levet paa landet. Hele livet — seder, skikke, arbeide, adspredelser, bekymringer — alt hadde en forskjellig karakter, hver sin kulør, saa at si.

Naar byfolk kom paa landet, trodde de at folk svømmet i melk og fløte og eggedosis, levet gratis paa grønsaker og bær og spiste kalvestek, kyllinger og kalkuner «aldeles uten bevissthet», som tante Dikka, fars søster, meget træffende uttrykte det. Og vi paa landet — — — Naturligvis kunde vi ha en noget uklar idé om at fædre og andre mandfolk nok kunde ha et og andet at gjøre derinde i byen ogsaa — men angaaende bydamene, saa var det nu mest at pynte sig hver dag med fine kjoler, hatter med blomster og fjær, parasol, hansker paa hændene, og bruke sin tid til at gaa i butikker, spise kake hos konditoren, møte sine venner og veninder paa gaten hver eneste dag og tilbringe aftenen i selskap eller teater!

Naar da mor eller far imellem var i byen, var ogsaa alle vore forventninger spændt til det yderste. Vi tagg os lov til at være oppe om aftenen til de kom. For paa saan en dag hadde de jo oplevet de utroligste ting: Da hadde de

besøkt slegt og venner og møtt kusiner og fættere i mængdevis. Da hadde de været omkring i butikkene og kjøpt — ja, hvad *hadde* de nu kjøpt av alle de herligheter vi ventet paa? — Og der blev skottet nysgjerrig og forventningsfuldt til hver pakke, som blev baaret ind. —

«Tru, frua har e honningkake me fra byen idag?»

Det var en litt slæpende, bedrøvelig mandsstemme like bak os. Vi vendte os om. Der stod «Hans Indlægd». En langmager, fattigslig skikkelse, indehaveren av det laveste trin paa rangstigen paa Bjerke, lægdslemmet paa gaarden.

Han kunde vel være saan mellem 30-35 aar. Han var iført graa vadmelsklær med rundtrøie, og dertil en rutet verkens vest. Buksene hang vide og slog mangeslags rynker og folder om de magre ben, der heller ikke bar ham saa solid som ønskelig var, saa gangen blev noksaa ustø og sjanglende. Lyst, vandkjæmmet haar hadde han, og et langt, blekt ansigt med

utstaaende kindben, lyseblaa, blasse øine, – som visstnok ikke vidnet om nogen vaaken intelligens — og en stor mund, der viste alle hans store tænder i et eneste bredt, fornøiet grin, naar der hændte ham noget godt.

Og hvad bedre kunde vel hænde ham end at «frua» hadde en honningkake med hjem fra byen til ham? For honningkake, det var nu engang hans livs eneste og virkelige passion. Enhver har jo sin.

Hans Indlægd hørte likesom til Bjerkes faste inventar og var os en uforanderlig ven og kamerat i vort daglige liv. fra aar til aar. Ja, det vil si — fra saison til saison! For hans «saison» hos os var kun vinterhalvaaret. Om sommeren tilhørte han en av nabogaardene. Hensynet til hver gaards størrelse paabød formodentlig denne eiendommelige ordning.

Hans kald og gjerning i livet, ialfald hos os, var at hjælpe budeien med fjøsstellet. Som en, i høi grad, underordnet, vel at merke. Av hendes naade eller unaade

avhang saaledes hans daglige lykke eller trængsel. Men eftersom Hans Indlægd av naturen var baade snild og godmodig og dertil lydig og utrættelig i sit arbeide, saavidt hans kræfter og forstand kunde greie det, saa mindes jeg aldrig at der var nogen mislyd mellem ham og hans respektive herskerinder. Noget forskjellig kunde det vel altid arte sig for ham, eftersom disse kunde skifte, og deres specielle «lynne» gjøre sig gjældende.

Det var nu for eksempel den gangen vi paa Bjerke hadde de to «Haakiner», «Store-Haakine» i kjøkkenet og «Lille-Haakine» i fjøset. Lille-Haakine var en sjelden «framifraa» type. Jeg ser hende endnu for mig: Runde, lyseblaa, leende øine i et rundt, lyst ansigt med masser av fregner baade sommer og vinter, og stort, ildrødt krushaar, som hun forresten altid gjemte saa godt hun kunde under nogen storrutete, brogede bomuldsskaut. Kanske mest fordi allesammen endelig skulde bort i det haaret hendes og rope:

«Brænder det her? — Brænder det her?» — «Jeg synes det lugter svidd, jeg.» Men Lille-Haakine bare lo og gav godt ord igjen. For hun var lykkelig utstyret med en rigtig munter, godmodig og livsglad sjæl og følte sig ikke engang forurettet av skjæbnen, fordi hun var kommet til verden med dette ildrøde haaret! For i de dage var der nok ingen, ialfald ute paa landsbygden som holdt paa, at rødt haar var «Madonna-kulør» og en utvalgt Guds gave!

Under hendes regime hadde naturligvis Hans en god tid. Ja, det var sikkert nok hans livs jubelaar, de par vintre hun var paa Bjerke.

Jeg husker for eksempel en aften, at far paa sit kontor ropte os hen til vinduet. Det var midtvinters og straalende maaneskin derute over den hvite sne, og dryssende rimkrystaller over alle trær og buske. Bortunder det svære heggetræet, hvor vi barn hadde vor høist uskyldige akebakke, saaes Lille-Haakine

og Hans Indlægd, som begge to nu efter dagens arbeide hadde sin fristund, ivrig optatte med at ake kjælkebakke. De to alene. Lille-Haakine sat foran og styrte, som jo rimelig var. Hans bakpaa, holdende sig godt fast i kjælken for ikke at bli kastet av i farten!! Om igjen og om igjen tok de den samme lille turen — visstnok til like stor moro for begge parter.

Det eneste som kunde bringe Hans Indlægds gode humør ut av likevegt og vække virkelig sinne op i ham, det var naar nogen tok sig til at erte ham eller gjøre nar av ham.

Men hvem kunde nu ogsaa ha hjerte til slikt?

Ak ja — ak, ja, spør bare os barn. Saa glade som vi virkelig var i Hans Indlægd, saa var der noget indeni os, som engang imellem uimotstaaelig drev os mot dette farlige punkt, hvor det kokte over i hans ellers saa fredelige sind. Dette kunde nemlig saa gi sig utslag i et slags primitivt-hjælpeløst raserianfald,

der for os altid hadde noget spændende, ja, skam at si det, pikant nervepirrende ved sig.

Der var især én regle, som han aldeles ikke taalte og som vi derfor i kor kunde komme imot ham med:

Hans, Frans,
Kalvedans
laa i myra
kaldte paa kjyra,
kom en flue,
bet a'en hue,
kom en lop
spist' en op.
Kom en stut,
blaast 'n ut.

Men da kunde han som en tirret kjøter fare paa os med en hæs uartikulert knurren, der blottet alle hans store tænder — og hadde han noget i hænderne, saa kastet han det efter os, hvad det end kunde være. Men, stakkars, aldrig traf han jo! Og saa var det ialfald den letteste sak av verden for os med vore hurtige ben at komme os undav i rette tid og i en, to, tre være som blaast væk

fra kamppladsen — og fra vor skjævbenete, vaklende forfølger.

Men en liten stund efter var alt glemt, og like godt. Vi var snille igjen. Og Hans akkurat saa blid som han pleiet. Og saa var vi de bedste venner for lang tid.

Og naar saa matklokken lød og Hans blev bænket ved det lange, hvitskurte kjøkkenbord og fik sine maaltider sammen med alle de andre folk — ja da var alt bare solskin. For Hans var, naar en skal si det bent ut, en stor matkrok.

Kræsen var han ikke. Alt syntes at smake ham like godt. Og appetiten var ikke alene glimrende, men den var ogsaa utholdende. Ja, til den grad, at han simpelthen spiste saalænge, der var noget igjen paa fatene! Jeg erindrer ham saa livagtig i en slik situation: Alle de andre var gaat; men han sat alene tilbake paa sin plads ved bordenden — og spiste op resten av den stekte fleskesauce fra fatet med en træske. Denne kombination av

fleskesauce og træske gjorde nemlig i øieblikket et dypt indtryk paa mig. Og det kan jeg virkelig forstaa den dag idag.

Og endda blev han altid like tynd, skranglete og mager. Men som ovenfor sagt, én gastronomisk nydelse var det dog, som kunde bringe hans træge livsaander i sterkere sving, og faa det hele ansigt, de blasse øine til at lyse op som under et glimt av et menneskelivs høieste lykkemulighet: *Honningkake.*

Nei, «frua» glemte nok aldrig at ta honningkaken hjem med fra byen, som Hans ogsaa selv saa sikkert ventet det, naar han, sammen med os stod utover kvelden og lyttet efter vognhjulenes rummel eller dombjeldernes forgjættende klang henne fra veien bortimot seminariet.

Men, engang gik det dog Hans Indlægd som det gaar os alle, naar vi kaster os graadige og ubetænksomme over livsnydelsens fristende frugter — om det hænder at de, saan engang imellem, kommer dumpende ned fra paradishavens trær

— der bakom den velbekjendte stængte port — og like ned i fanget paa os!

Jeg mindes den juleaften inde ved juletræet. Der stod det midt paa gulvet i dagligstuen, saa høit og bredt som Bjerkes «lokale forholde» vilde tillate det, straalende av lys og behængt med frugt, konfekt og mystiske pakker i kulørt papir.

Julesalmen var sunget. Vin og fattigmandsbakkelse var budt om, «Glædelig jul» var ønsket til hver især.

Hans staar med lysende øine og betragter juletræet. Da tar far ned fra træet en stor krans, eller rettere et perlebaand, trædd av hvite og brune kaker — jeg ser dem for mig: Runde og av størrelse som et litet dukkevognhjul, uttungede i kantene og trukket paa en snor i fast orden, én hvit, én brun, én hvit, én brun — og gaar saa like hen til Hans og hænger det om halsen paa ham!

Jubelen var almen. Men over Hans' magre, bleke ansigt lyste der idetsamme noget av en forklaret glans. Det *er* sandt.

Aldrig hadde han vel hat et lykkeligere øieblik i hele sit fattige liv.

Men ak: «Aarsak og virkning.» «Hver glædesstund du faar paa jord» — —

Nok sagt. Hans *kunde* jo ikke opsætte til imorgen hvad han kunde gjøre idag. Han kunde ikke knusle og spare. Han kunde jo idetheletat ikke like at se paa levninger – og han spiste perlebaandet op den selvsamme aften, til den sidste brune eller hvite rest var forsvundet!

«Det bøtes der for» staar der i visen.

Og de ord maatte Hans Indlægd ogsaa med sorg og smerte erfare sandheten av.

Var han attacheret budeien alene til hverdags, saa rykket han hver søndag morgen, under forberedelserne til kirkegangen, op til baade hendes og de andre pikers underdanige kammertjener. Selv var han tidlig oppe og ved hjælp av en eller anden velvillig sjæl børstet og barbert og renstrøken i sin fineste puds: Den bedste graa vadmels, broget, rutete verkensvest med blanke knapper, og en

graa skyggelue paa sit vandkjæmmede haar. Hans var nemlig selv en villig kirkegjænger. Men foreløbig fandt han sig godmodig tilrette i den nye rolle der blev ham tildelt. Det hadde sig nemlig saa, at pikene paa grund av den, saa at si kroniske pladsmangel paa Bjerke hadde alle sine stasplag hængende i økonomibygningen tvers over gaardspladsen. Naar saa toilettet foregik, blev Hans sendt over for at hente de forskjellige klædningsstykker, der skulde benyttes. Jeg ser ham endnu sjangle frem og tilbake over gaarden, bærende paa utstrakt arm og med uhyre forsigtighet de dyrebare saker, der var ham betrodd — kjoler, hvite, stivete skjørter, kaaper, hatter.

Det kunde da sagtens hænde at han ikke var saa særlig kvik i opfatningen og ofte tok feil, for han «bautet» vistnok adskillig flere gange mellem de to bygninger end det strengt tat var nødvendig. Men derfor var Hans like bli og damene like taalmodige med sin kammertjener.

Saaledes gik aarene.

Da var det en sommer mens Hans var paa nabogaarden, at vi fik høre at han var meget syk. Ja, saa syk at han visst aldrig kunde bli frisk igjen.

Om hans sygdom var tæring, hvilket hans store magerhet vel kunde bringe tanken hen paa, eller om det simpelthen var, at selve livskraften bare ebbet ut og ikke hadde noget tilsig — det visste vi barn jo ikke noget om. Vi forstod bare, at vi aldrig skulde se vor ven Hans Indlægd mere. —

Saa indtraf den dagen paa høsten da «Indlægden» skulde skiftes og Bjerke gaard ta sin beskikkede del av bygdens fattigskat for vinteren.

Og ind paa gaardspladsen kommer der et tog — jeg bruker uvilkaarlig det ordet, endda det var ikke andet «tog» end en hest med karjol og kjørekaren gaaende ved siden av med tømmene i haanden. Men oppe i karjolen, paa det vesle haarde sætet, der sat eller rettere hang en uttæret

skikkelse, en mand iført graa vadmelsklær og broget, rutet vest med blanke knapper og med et likblekt, hulkindet ansigt og halvlukkede øine indunder en graa skyggelue.

Langsomt bevæget toget sig fremover. Fot for fot — indtil det holdt stille utenfor drengestuebygningen.

Vi var stanset op i vor lek. Det var likesom noget der var stivnet indeni os. Og som en underlig stilhet i selve luften omkring os. Som om der i dette øieblik hændte noget stort — noget menneskeligtragisk.

Nu blev han løftet forsigtig ned og baaret ind i drengestuen og lagt paa sin seng. Der blev han liggende, urørlig og hvit med lukkede øine. Kanske han allerede var død!

Nei, fuldt saa hurtig gik det dog ikke. Nogen dage, nogen ganske faa dage levet Hans Indlægd efter sin sidste kjøretur.

Stille laa han hen. Taalmodig og snild og fordringsfri, som han altid hadde været.

«Frua», hans gode veninde, blev sin plads tro. Hun sat ved hans seng næsten hele dagen. Indimellem læste hun av salmeboken for ham, de vers han var vant til at høre i kirken.

En sidste jordisk glæde vilde hun ogsaa gjøre ham. Og en honningkake blev lagt foran ham paa sengen. Et litet smil, et streif av glæde skalv idetsamme over det uttærede ansigt. Han løftet haanden — men orket ikke ta den, end mindre spise den.

Saa lukket hans øine sig. Og ikke mange timer efter var han død.

Jeg husker endnu godt hans begravelsesdag. Den sorte kiste med saameget grønt og blomster vi kunde skaffe, salmesangen, fars sidste farvel — og at vi graat allesammen.

Men øverst oppe paa kisten laa der et fint kors, bundet av myrt og Kristiblods-draaper. Det var kommet fra nabogaarden.

Alle sine fineste vindusblomster hadde de skaaret ned for Hans Indlægds skyld.

Den ære blev der ydet ham efter hans død. —

Men at beholde en døende mand, med alt det besvær en slik person volder i et hus, en eneste dag længer end som ret og skjel bød det — det faldt dem visstnok ikke engang ind, at der paa nogen maate kunde kræves av dem.

For naar «Indlægdens» tid var ute, saa var den jo ute. Men pent og hensynsfuldt skulde han da komme avsted. I staskarjolen og i sin søndagspuds, vasket og velstelt paa alle maater. — —

Og han, hvis jordiske hylster nu laa der inde bak de «fire fjæle», han var nok heller ikke av dem som dømte eller bar nag. Han hadde jo, paa sin enkle, uartikulerte maate i hele sit liv «tat alt op i den bedste mening». Og saaledes opfyldt det bud, der maaske, av alle, er det sværeste for os mennesker at indøve os i.

Og det forstaar jeg allerbedst nu, naar jeg kan se saa langt tilbake. —

KLEOPATRA

Marthe Olsdatter Heia var hendes borgerlige navn. «Marthe Barnepike» hette hun hos os. Vesterfra hadde hun fulgt med familien da far blev forflyttet til Bjerke.

Hun hadde et blekt ansigt og fine smaa træk, indrammet av et sjelden vakkert, rødblondt haar. De lysebrune øine var hverken særlig store eller smukke, men de hadde oftest et mildt, bløtt, stilfærdig uttryk, som passet til hele den spæde skikkelse med de myke, likesom glidende rørelser.

Jeg kan aldrig huske andet end at Marthe var snil og blid og taalmodig med os barn. Og dertil kom at der var det over hende, at vi aldrig kjedet os i hendes selskap. Hun hadde det man kal-

der «ordet i sin magt», og kunde variere sine eventyr og fortællinger i det uendelige. Derfor hadde vi ogsaa altid en spændende fornemmelse av, at hun sat og ruget over saa mangehaande oplevelser, og eiet en saa dyp og hemmelighetsfuld viden baade om synlige og usynlige ting, at der, som fra et skjult opkomme, uavladelig kunde være baade nyt og merkeligt at hente.

Mest kom dette frem naar vi var alene med hende oppe paa barnekammeret, om høsten eller ved vintertid, naar det mørknet tidlig. Da sat hun ved bordet med sit haandarbeide ved det ene flakkende talglys og vi ved siden av med vore leksaker og vort utrættelige og umættelige: «Fortæl, fortæl». Ofte kunde hun da, indimellem eventyrene, ta frem sandfærdige hændelser fra sit eget barndomshjem «Heia», husmandsstuen langt oppe i svarte skogen, hvor hun og den yngre bror Knut hadde vokset op mest overlatt til sig selv hele dagen, mens faren

var nede i bygden eller langt borte i skogen paa arbeide. Moren var død da de var ganske smaa. Hun kunde da — i fantasifulde vendinger saa det rent gik gysende gjennem os, som ved de værste spøkelseshistorier, mane frem de lange, mørke vinterkveldene, hvor de to barn sat og ventet paa faren, som de syntes aldrig kom. Hvorledes de da hørte alleslags lyd og laat og tuslen og pust av «levendes» som ingen kunde forklare, omkring sig i mørket, fra hver en ro. Hvorledes gaupen kunde sitte og gjø som en vild hund like oppe i aasen, mens katuglen slog vingen mot ruten og skrek «klæhvitt-klæ-hvitt» — og kanske var det far som nu skulde dø. Men mest ufyselig av altsammen, det var nu allikevel «graabenen». For av dem var det altid fler i følge. *Han* — Marthe kaldte altid graaben for «han» — var likesom allesteds paa én gang. Han lurte ute i skogen omkring dem overalt. Sporene efter ham kunde de paa formiddagen ha set baade

rundt fjøset og like indunder stuevæggen. «Han» rørte ved dørlaasen og snuste borte paa vinduet. Og sommetider syntes de, at de hørte ham paa taket, og da kunde han vel slippe sig ned gjennem skorstenspipen naar som det var! Vesle Knut, stakkar, laa paa gulvet med hodet i fanget hendes og turde ikke se op. Men alt i ét maatte han gløtte op «et bæl» allikevel og hviske: «Marthe, hører du graaben tasse?» Og straks efterpaa igjen: «Hører du graaben tasse?»

Som Marthe nu sat der og fortalte, fik hun imellem slikt et rart lite glimt i øinene. Hun stirret likesom efter noget ind i de mørke kroker i værelset eller lyttet, med hodet fremover, efter fjerne lyd.

«Ty, barn!»

Vi blev med engang saa rædde, at vi holdt pusten. «Hvad er det for noe, Marthe?» Vi nappet hende i kjolen, for vi fik ikke svar. «Marthe — Marthe, da.»

Hørte hun noget som vi ikke hørte?

Eller saa hun skjulte ting? Vi klynget os ind til hende. Værelset fyldtes med én gang som med noget usynlig stof, som hvert øieblik kunde ta form og skikkelse for vore øine. Ikke saameget skogens vilde dyr, for «graaben» hadde vi jo ialfald her paa Bjerke nu i vor tid i sikker avstand. Men alt det, som hverken var dyr eller mennesker: Nisser og trold, huldre og underjordiske.

«Ty, barn!»

— Var forældrene borte og tiden nærmet sig til at de kunde ventes hjem, saa lyttet Marthe spændt efter deres «vardøger». For folks «vardøger», det var nu noget, for hende, bare naturlig og dagligdags. Saa blev det til, at vi ogsaa sat anspændte og opspilte og lyttet efter de hemmelighetsfulde varsler. Og *vi* hørte ogsaa hjulrammel eller bjeldeklang — det tok i gatedøren, det gik i trappen, det taslet og raslet med reisetøi ute paa gangen — nu smaldt fars store støvler i gulvet — og var det ikke tydelig stemmer?

Midt oppe i alt dette spændende kunde saa Marthe kaste et blik paa væguret. Sengetid. Alting slut for iaften. Selv tonen blev straks ganske hverdagslig og prosaisk. Vor aftensmat med grøt og melk blev bragt op. Og saa — tilkøis.

Lystre maatte vi. Ikke tale om indvendinger. For vilje var der i Marthes blide, lysebrune øine, og en magt, som det ikke var værd at trodse, i Marthes myke, smidige lemmer.

«I Jesu navn» sa altid Marthe idetsamme hun slukket lyset, og sagte gled ut av barnekammeret.

Det hadde hun nok lært at verge sig og den lille broren med i de svarte vinterkveldene deroppe i Heia naar «graaben tasset».

Men ved dagslys var alt det mystiske og rædselsfulde forsvundet. Marthe var optat og virksom i sin gjerning. I alt hvad os barn angik, var hun mors høire haand. Og hendes hurtige fingre sydde og strikket hvad der hørte til vor paa-

klædning. Selv var hun altid pent antrukken, med et sikkert instinkt for hvad der passet for hendes person og stilling.

Paa dette sidste punkt hadde hun visstnok ogsaa sin specielle ærgjerrighet. Jeg husker godt hvorledes hun, naar mor var bortreist eller syk, hadde en utpræget evne til paa sin stilfærdige maate at bemægtige sig husets tøiler og rasle med husets nøkler. Hun passet ogsaa altid paa at være den, som lukket op for besøkende og med et smil og en haandbevægelse vise dem op paa studerværelset til presten, eller ind i dagligstuen til fruen. Men, var saa ingen av dem hjemme, kunde hun ute i entréen, paa sit letflytende vestlandsk, paata sig underholdningen med de fremmede, som dog visst sjelden varte længer end passende var. For Marthe hadde ubetinget noget visst damemæssig over hele sin person. Men samtidig undgik det ikke selv os barn, at hun ved slike leiligheter baade i mi-

mik, gestus og væsen søkte at kopiere mor — og slet ikke uten held!

Imidlertid var der én barnepikefunktion, som Marthe aldrig overlot til nogen anden. Det var den daglige spasertur med min yngste bror i barnevogn og vi andre i følge. Hun gjorde i den anledning altid omhyggelig toilet, og mangt et distræt «nei» og «ja» og «gaa naa, gaa naa, barn» — og avbrutte sætninger mindes jeg fra disse turene, som uvægerlig førte henover mot seminariet eller paa smaaveier indimellem skogholtene der i nærheten. Ensomt var der jo ikke omkring Bjerke. Skolebarn, lærere og seminariets elever færdedes allevegne. Især disse sidste strøk os ofte forbi, enkeltvis eller et par av gangen. Saa kunde der naturligvis altid bli anledning til hilsener og smaa stansninger. Vi barn var da ofte, formodentlig som indledningsobjekter, gjenstand for smaa opmerksomheter fra disse unge herrers side. Det kunde være blomster, bær, sisselrot

eller — færdigtygget kvae. Lyserød fin grankvae! En slags «pasta», hvor alt det bitre og vonde var forsvundet, og kun det gummiagtige, elastiske stof, som nu hadde en fin smak av bar og harpiks, var tilbake. Meget behagelig at gaa og tygge paa. Jeg ser denne «pasta» for mine øine i en liten æske — og jeg spør mig selv: «Tok vi imot den? Tok Marthe imot den? Tygget vi virkelig paa den?» Marthe fortalte os jo, at det var skik og bruk oppe i nogen fjelddaler at guttene skjænket slik tygget kvae til de jenter, de var glad i. Ja, hvordan det nu var eller ikke var — senere lærte vi os ialfald til at præparere os denne delikatesse selv, saa meget husker jeg — og den præparationen var saavisst ingen gastronomisk nydelse — det husker jeg ogsaa!

Efterhaanden kom det saa til længere ophold og passiar mellem os, det vil si mellem Marthe og forskjellige av seminaristene. Vi kom snart til at kjende nogen av dem ved navn. Marthe hvisket

det til os bakefter. Eller hun kunde, naar de saan bare passerte forbi, kaste efter dem et spydig: «Ikke behøver han vel at bry sig med at nidstirre paa os, den styggen,» eller «du tar ikke vende dig om efter os, du, din indbildske nar, du har vel set folk før, sku jeg tro.» Hvilket ikke hindred, at barnevognen svinget om med en rask tørn, og vort lille tog, i omgaaende og gjentagende bevægelser snart den ene vei, snart den anden, ikke undlot at passere «narren» baade en og to ganger.

Trods min meget unge alder, begyndte jeg dog litt efter litt — tilbørlig suggestionert av den mere erfarne og skarpsindige søster Mie — at faa en fornemmelse av hvad det gjaldt: Vi skulde møte nogen eller vi skulde undgaa at møte nogen! Men naar saa Marthe pludselig gjorde holdt og lyttet: «Ty, barn,» faldt jeg allikevel av og til ut av rollen og trak hende i kjolen: «Hører du oksen, Marthe?» — for det var nu dengang,

ialfald ved sommertid, den eneste form for fare, jeg kjendte. «Nei, han er langt oppi uren han, og kommer ikke hjem før tilkvelds,» beroliget Marthe og fortsatte turen efter sit eget program.

Men seminaristene skiftet jo hvert andet aar. Nogen av de kjendte reiste, andre kom istedet. Der kom et nyt moment ind i Marthes liv: Korrespondancen med de, eller rettere *den* bortdragne. Men denne korrespondance var visst ikke videre hyppig eller av lang varighet med hver enkelt, skulde jeg tro. Marthe hadde altid flere kort paa haanden. Og nutiden hadde ogsaa sine krav.

Men naar vi i den tid var alene med hende paa barnekammeret, kunde hun av og til trække et brev op av lommen, krøllet og slitt av megen og møisommelig læsning — for Marthes skolegang deroppe i «Heia» hadde nok været meget mangelfuld. «Kom her skal du se paa noget rart,» kunde hun si og vinke Mie hen til sig med en hemmelighetsfuld mine.

«Se, det der kan du faa læse — nei ikke det der.» Og haanden blev lagt over enkelte stykker, eller fingrene sprikte og skjulte saa én sætning, saa en anden. Mie var naturligvis høist interessert og følte sig saa beæret, at hun var ganske blussende av iver og stolthet. Men jeg ønsket heller ikke at staa tilbake. Med en mindre taktfuld paatrængenhet hang jeg mig uten videre over skuldrene paa de to, som stak hoderne sammen over det interessante dokument, og gjorde mit bedste for at følge med. Jeg kunde da opfatte nogen stumper og stykker her og der, jeg ogsaa. Ofte blev det kun enkelte ord, men hvilke ord! «Jeg elsker dig», «avgrundens rand», «i dit gyldne haar er jeg fanget som i lænker». Dette sidste billed syntes jeg slog rekorden. Jeg fandt det saa skjønt at jeg repeterte det for mig selv mange ganger. Og *dette* var skrevet til Marthe. Marthe var den utvalgte!

Lød der saa under denne interessante

beskjæftigelse skridt i trappen eller sideværelset, saa gled brevet hurtig ned i kjolelommen igjen. Og vi lot allesammen som ingenting. Det var baade spændende og pikant!

Men saaledes gik det altsaa til, at underholdningen paa barnekammeret litt efter litt kom til at skifte karakter.

Saa mottar Marthe en dag et brev med posten. Om det kom langveis fra eller kun de 5 minutters vei fra seminariet, det vet jeg ikke. Det var skrevet paa lyserødt papir og med aldeles storartet nydelig haandskrift.

Men med dette brev naaddes ogsaa kulminationspunktet i denne sensationelt indholdsrike fase av Marthe Barnepikes liv!

Den hele dag gik Marthe omkring, urolig, aandsfraværende og fortænkt. Om aftenen maatte hun saa lette sit hjerte ved at meddele sin oplevelse til sin eneste fortrolige, søster Mie — og saa til mig da. Det lyserøde brev kom

frem og blev bredt ut foran os paa bordet i barnekammeret. Det var noksaa kort. Og denne gang blev der ikke dækket over noget av dets indhold, undtagen over selve underskriften. Mie og jeg paa hver vor side klemte os ind til Marthe og læste: «Dyrebareste ven! Som «Kleopatra» fordum saa er du hver den mands skjæbne, som kommer i din vei. Din skjønhet straaler mig imøte som hin Ægyptens fagre dronnings, da hun under de skinnende silkeseil gled Antonius imøte. Og, som han dengang, maa jeg nu falde dig tilfote. Men, vogt dig vel for din egen magt. Lek ikke med mænds hjerter. Mindes Kleopatra. Hendes hovmod stod for fald. Husk slangens dødelige gift. Farvel. Glem ikke at der findes et væsen, som kun gjennem dit eget kan bli lykkelig. Jeg venter med ubønhørlig længsel paa et ord fra dig —.»

Dette brev med sin høie stil, sit præg av klassisk dannelse og sit glødende sprog undlot ikke at virke imponerende paa os

alle tre. Det blev idetheletat epokegjørende i vor lille verden oppe paa barnekammeret. Omigjen og omigjen maatte det frem og læses paany. Marthe var kun alt for villig. Og de storartede sætninger om Kleopatra og hendes farefulde magt vedblev længe bakefter med sin besnærende rytme og klang, at gjenlyde ogsaa i mine smaa øren. Jeg hadde medfødt sands for romantik!

Men i stakkars Marthes hode kom denne sammenstillen med Kleopatra, skjønhetens dronning, den evig uimotstaaelige med det tragiske endeligt, snart til at spille en dominerende og skjæbnesvanger rolle. Forsigtig og klokt fik hun lokket ut av os, hvad vi hadde læst i historien om denne farlige tryllerinde. Vor viden strakte sig rigtignok ikke længer end til «Nissens lille verdenshistorie», men var dog blit saapas suppleret og utstyret med fantasifulde smaatræk av vor historielærer, — det var onkel William — at den kunde tjene som et godt grundlag til

at bygge videre paa! Om Marthe benyttet disse kundskaper i sit svar paa «det lyserøde», det vet jeg ikke. Hun var som sagt ikke stiv i pennen. Sikkerlig kostet det hende baade flid og møie at faa det formet efter ønske. Og — var dette svar imøtekommende eller avvisende? Derom blev, ialfald jeg, holdt i den fuldstændigste uvidenhet. Marthe brukte ogsaa fordetmeste at lukke sig inde paa pikekammeret, naar hun skrev sine breve.

Men fra nu av kom det mystiske glimt i de lysebrune øine altid hyppigere. Mere hemmelighetsfuldt blev hendes væsen, mere gaadefulde blev hendes hentydninger. Over hele hendes færden blev der noget uroligere, mere selvoptat. Spaserturene med os blev snart en eneste anspændt lytten og søken. Altid var der ogsaa en av seminaristene, som vi møtte svært ofte, og som Marthe hadde hviskende samtaler med, halvt skjult indimellem trærnes grene. Hjemme i huset utviklet hun sig til noget av en dobbelt-

gjænger. En vidste aldrig rigtig hvor hun var. Var hun ovenpaa kunde hun pludselig være optat paa gaardspladsen, eller i bygningen like overfor, hvor bryggerhus og strykestue laa, eller hun kunde gjøre sig erende bortover til stald og fjøs. Og op og ned ad trappen gled hun som en skygge. Hadde der været nogen oppe hos far i hans studerværelse, kunde vi høre hvisken og tisken utenfor gatedøren, naar vedkommende gik. Og naar vi kikket i barnekammervinduet — for vi lærte os desværre snart til at bli baade nysgjerrige og sensationslystne — saa vi at hun fulgte en mand forbi hushjørnet og ofte blev staaende borte ved grinden og snakke i lange tider, naar skumringen faldt paa, saa hun trodde vi ikke kunde se hende. Og vi syntes tydelig at han la armen om hende og at de kysset hverandre inden han gik.

Sommetider hadde hun en glat guldring paa høire haands fjerdefinger. Nogen tid efter kunde den være forsvundet. Saa

kom der en sort snor om halsen, hvori der hang et litet guldkors gjemt inde paa brystet, og som hun trak frem og viste os, naar vi var alene. Men atter skiftet det. Guldkorset var pludselig blit til en liten medaljon med en haarlok i. Men om en stund blev det altsammen borte igjen. Marthe blev da taus og aandsfraværende. Ofte forstod vi at hun graat stille bakom sytøiet. Men aldrig vilde hun selv være ved det. Og paa sin fine glidende maate vedblev hun flittig og ufortrøden at passe sit arbeide. Hændte det saa at nogen av os var syke, da blev hun med ét som forvandlet. Da pleiet hun os med den mest rørende omhu, nat og dag. Og aldrig vilde hun slippe nogen andre til. Da kom ogsaa de gamle eventyr og historier frem igjen. Da var det *bare os*.

Saa kunde mor si: «Marthe jeg tror vi faar skaffe dig noget jern» eller «Marthe jeg synes du er begyndt at hoste saa stygt». Men Marthe slog det altid hen.

Da dukket der pludselig en ny skikkelse frem i horisonten. Det var skrædder Arvidsson, en svenske og en flot og velhavende mand, som var flyttet fra byen til «Bakken» i nærheten av os. Han blev snart kjendt som en overmaade dygtig mand i sit fag, der kun for sin helbreds skyld hadde byttet hovedstaden med Bærum. Han fik snart de fineste kunder paa seminariet og i bygden, og far bestilte ogsaa sine klær hos ham. Derfor kom han da av og til til Bjerke for at prøve. Det var en høi og statelig mand med en høflig og stilfuld fremtræden og i høieste grad velstelt og velbørstet i klærne, hvilket aldeles ikke altid var tilfældet med seminaristerne. Han var sortsmusket med et langagtig blekt ansigt, og smale mørke øine under tykke bryn og sort kort helskjeg. Men han hadde den vane altid med tungespidsen at væte sine læber, som var svært røde i det sorte skjegget. Dette fandt Mie og jeg saa rent forfærdelig utækkelig

at vi rent la ham for hat, bare av den grund.

Arvidsson var ogsaa av de «vakte» og begyndte snart i den anledning at spille en vis rolle i den nærmeste grænd. Undertiden holdt han endog smaa opbyggelser, saan rent privat hos sig selv henne paa Bakken, som Marthe og de andre piker paa Bjerke da gjerne blev budne hen for at overvære. Og bakefter var de alle meget optatte av, hvor veltalende og «god» han var naar han la ut paa sit vakre morsmaal. Han vilde ogsaa gjerne, naar han kom op paa kontoret for at prøve, tale med far om aandelige ting. Men far var vist meget tilbakeholdende i saa henseende. Han hadde sikkert sin egen opfatning av, naar der skulde tales, og naar ikke, om disse indre fine saker. Skrædder Arvidsson maatte da ta tiltakke med at utforme sine aandelige tanker for Marthe, som snart var den utvalgte. Og de to hadde lange, alvorlige samtaler ute paa

veien eller utenfor entréen, naar hun lukket ham ut.

Imidlertid hadde nok mor med misnøie og uro fulgt tingenes utvikling oppe i barnekammerregionen paa Bjerke. En dag, Marthe holdt paa at hjælpe hende med noget tøi inde paa hendes værelse ved siden av barnekammeret, tok hun bladet fra munden, som man sier, og sa Marthe kort og godt, at hun bare gjorde sig latterlig i hver mands øine med alle disse kjærlighetshistorierne sine — at disse seminaristerne bare holdt hende for nar at hun snart fik ord paa sig for at være en flane — og det var Marthe altfor god til! Og tilsidst la hun hende paa hjertet at hun skulde vogte sig for denne skrædder Arvidsson og ikke opmuntre ham, hvis hun ikke mente det alvorlig med ham og hans opbyggelser. «For han var sikkert ikke av dem som lot sig trække ved næsen av en behagesyk pike.»

Saa det var nu hvad man kalder rene ord for pengene.

Vi hørte det altsammen med bævende hjerter inde fra barnekammeret. For mor, som hatet scener, hævet netop stemmen, fordi hun fandt rollen som mentor i kjærlighetssaker ubetinget usmakelig. Og Marthe, paa hvem dette nok kom som et tordenslag, graat og protesterte med sin høieste vestlandske diskant, og slog om sig med «Kleopatra» og «avgrundens rand» og «det gyldne haar» og andre dyre forsikringer om alvor og store følelser, som hun hadde mottat, og som hun kunde vise mor sort paa hvitt for, hvis hun ikke vilde tro hende! Men mor holdt paa sit.

Ikke mere end et par dage efter kommer Marthe ind til mor og leverer hende triumferende et brev — om fruen vilde læse det og gi Marthe et godt raad. For det var et frierbrev fra skrædder Arvidsson, som hun netop hadde mottat. Og det var baade med gudsord og alvor, saa fruen kunde selv se, at Marthe ikke var av dem som for med løst snak!

Ja, mor mente det var ikke let at raade her, hverken fra eller til. Arvidsson var jo baade en pen og en flink mand.

Men om aftenen paa barnekammeret fik vi hele historien baade om mor, som nok var blit ganske spakfærdig efter dette — efter Marthes opfatning da — og om brevet fra Arvidsson. Og det kunde vi heller end gjerne faa læse, «for ikke tænkte hun mere paa at ta Arvidsson end paa at gaa til maanen».

Men hvad hænder! Nogen dage efter kommer skrædder Arvidsson for at prøve klær paa far, og i gangen har han igjen en lang samtale med Marthe. Og fra vort kikvindu i barnekammeret syntes vi tydelig, vi saa Arvidsson staa med armen om Marthes liv henne ved hushjørnet. Og ikke længe efter var der glat guldring paa Marthes høire haand igjen, og opbyggelsene paa Bakken forsømte hun ikke en eneste gang. Og hun gik endda med et klart, hvidt tørklæ paa hodet istedetfor hat, for det hørte likesom med

til den sekt som Arvidsson var medlem av.

Men det varte vist ikke saa mange uker, saa forsvandt guldringen paa Marthes haand, og det hvite tørklæ kom i komodeskuffen og blev vel forvaret.

Men saa kommer skrædder Arvidsson en eftermiddag, da Marthe staar over i bryggerhuset og vasker noget fint tøi for mor. Jeg var netop kommen derind med noget hun hadde glemt, og hadde latt døren staa aapen. Og saa sniker han sig ind efter mig og lukker døren og farer like bort til Marthe. Jeg trodde, han vilde slaa til hende med det samme, saa uhyggelig og saa rasende var han — jeg blev saa livende ræd at jeg gjemte mig bak bryggerpanden. Nei han slog nok ikke, men han brukte mund, det gjorde han: «Nu har jag tat reda på, att du två kvällar irad har promenerad mycke ömt och mycke kärleksfullt med den där seminarieslusken», skrek han paa sit svenske, «och slutar du icke på timman med

detta, så skal det gå Er ille båda två, det svär Arvidsson och jag!»

Han var ganske rødblaa i ansigtet, Arvidsson, og tungen slikket omkring den røde munden mere end nogengang før.

Men Marthe stod aldeles stille. Hun var nok blekere end vanlig, men ellers aldeles rolig. Hun bare tok noget tøi op av baljen og lot vandet silre ned igjen over hænderne sine, la det ned igjen og tok det op, mens vandet silte den ene gang efter den anden, mens hun la hodet paa skjæve og fulgte vandstraalen med øinene. Saa svarte hun først noget saa sagte, at jeg ikke kunde høre det, men saa kom det sterkere: «At ikke behøvet hun at «kjære» sig om nogen skrædder og «svenskerad», hun, som var blit lignet med Kleopatra og andre dronninger og prinsesser —»

Da fôr Arvidsson paa dør — og holdt paa at rive mig overende med det samme.

Saa var det ikke længe efter, at der kom et grufuldt budskap utover bygden.

To alvorlige mænd kom endda op paa fars kontor for at melde det: Skrædder Arvidsson i Bakken hadde hængt sig borte paa sin egen laave!

Og saa løp sladderen over bygden. Og Marthes navn blev nok ogsaa nævnt. Snart kom det dog frem, at Arvidsson skulde hat sine egne grunde for at flytte fra byen. Han hadde kommet i skade for at skrive fremmed navn paa papir og faat penger paa det, baade en og to ganger. Og nu var der kommet politi fra byen for at hente ham.

Og derved blev det for dem, som virkelig vilde ha rede i saken. Men noget av sladderen blev sittende igjen i grænden allikevel.

Denne begivenhet gjorde naturligvis et voldsomt indtryk paa os allesammen, men mest paa Marthe, som hverken kunde eller vilde anse sig som uten enhver skyld i Arvidssons tragiske endeligt. —

Midt under denne dramatiske utvikling av begivenheternes gang, og den derpaa

følgende synken i hendes egen *prestige,* som Marthe utvilsomt følte smertelig, indtraf der noget, som med ét slag gjorde ende paa den spændte situation og som krænget Marthes skjæbnebaat om i en helt anden og motsat retning — og førte den for altid ind i smult og farefrit vand:

Denne gang kommer der ogsaa et brev til Marthe. Men dets indhold har ingen berusende sødme, der kan stige hende til hodet. Det er kort og enkelt: Hendes bror Knut er blit enkemand, han sitter med fire smaa barn igjen oppe i «Heia». Vil hans eneste søster nu komme til ham og være mor for hans barn, hun som hadde slikt lag med barn? Saa skulde han takke og velsigne hende til sin sidste dag. Og et godt hjem kan han by hende. Rydningsmand har han været og nu er han selveier. Og om hun kanske endnu kunde huske paa «graaben» fra barndommen, saa vilde han bare si hende, at saa langt ned mot folk som til Heia har «han» ikke vaaget sig paa mange aar.» —

Marthe graat og vred sine hænder. «Aldrig — aldrig.»

Men mellem mor og Marthe utspandt der sig nu lange samtaler, stille og uten al sensation. Og mor mente, det vilde være det bedste for hende at følge kaldet og gjøre ofret. Marthe var jo slet ikke sterk og hadde den stygge hosten, saa den høie skogluften var nok netop noget for hende. Og barnene her paa Bjerke blev jo nu snart ogsaa saa store, at ingen av dem længer trængte barnepike. Og til det tungere arbeide i huset hadde Marthe ikke kræfter nok.

— Saa reiste Marthe tidlig en vaardags morgen. Til os hadde hun ingenting sagt, for ikke at gjøre det for tungt baade for sig selv og os. Jeg vaaknet ved at varme taarer strømmet ned over mit ansigt, mens Marthe bøiet sig over min seng for at si farvel.

Da graat vi allesammen, for vi holdt meget av hende. Det blev tomt og øde paa barnekammeret efter hende — hvor ingen heller kom og tok hendes plads. —

Men jeg husker endnu tydelig, at mor sa til en dame, som var paa visit, og jeg skjønte de talte om Marthe: «Heldigvis var der noget fint og kvindelig ved hende» sa mor, «som gjorde, at det altsammen blev holdt indenfor sine grænser. Men, efter at en forskruet seminarist hadde skrevet til hende og sammenlignet hende med «Kleopatra», saa utartet denne svakhet hos hende næsten til den rene galskap. — Og saa var det nu slet ikke sundt for smaapikene heller.» —

Og i denne sidste uttalelse hadde mor utvilsomt ret.

MARTIN MULTEMYRA

Der var bare én husmandsplads under Bjerke. Den hette Multemyra og laa for sig selv lukket inde av granholt paa alle sider, undtagen just bakenfor, hvor «Myra» strakte sig brungraa med grønne tuer og svarte smaa vandsig. Trods det lovende navn var der, ialfald i vor tid, aldrig saa meget som skymten av multer at se paa den «Multemyra». Bare skintryter og tranebær. Vi foragtet forresten ikke tranebær. Dette at kunne gaa paa skare og issvul om vaaren, naar sneen endnu ikke helt er gaat av marken, og plukke purpurrøde, saftfulde bær, var i sig selv noksaa pikant. Sure var de — forfærdelig sure — men for altid frugttørstende barnemunde smakte de herlig — og saa det morsomme lille smeldet

det gav, naar en klemte dem itu mot ganen!

Selve husmandspladsen var liten, lav og graa. Naar jeg tænker tilbake, er det ogsaa som om der altid hviler et graat slør av tristhet og melankoli over hele stedet. Det er som jeg aldrig skulde ha set det i solskin.

Meget kunde det vel være fordi vi visste, at Anne, Martin husmands kone, i lange tider laa haabløst syk derinde i den vesle, halvmørke stuen. Saa vi av den aarsak heller aldrig fik barna der med os paa lek eller turer.

Men i sammenhæng med dette har jeg ogsaa en liten personlig oplevelse derifra, som aldrig er gaat mig av minde, maaske mest fordi den, paa en for mig ubehagelig maate, rokker ved tilliden til min egen karakter!

Søster Mie og jeg blev ofte sendt bort til Multemyra med mat til den syke Anne. En dag vi skulde bringe hende et spand med kjøtsuppe var Mie saa uheldig at

snuble saa næsten hele indholdet fløt ut. Vor bestyrtelse var saa stor, at Mie, som den ældste, bestemte, at ulykken maatte hemmeligholdes. Hvorpaa jeg dyrt maatte sværge aldrig at røbe sakens rette sammenhæng for nogen levende sjæl! Derefter bragte vi saa den resterende suppeskvætten til den syke — uten at nogen av os, det tør jeg forsikre, hadde den fjerneste tanke paa, at vi ved denne vor handlemaate kunde komme til at bringe vor mors renommée i miskredit! Men den direkte og altsaa for mit vedkommende lite smigrende konsekvense av historien blev den, at jeg nok av og til senere hen, naar der opstod visse noget spændte situationer mellem Mie og mig selv, kunde la mig forlyde med en eventuel avsløring av ulykken med kjøtsuppen, hvis ikke konflikten løstes til min tilfredshet! *Voilà* — —

— Sidste gangen jeg husker stuen paa Multemyra, det var da Anne var død.

Hun laa i sin kiste midt paa gulvet.

Ved siden av den stod Martin, ubevægelig og uten taarer. De tre døtre holdt sig graatende sammen borte i en krok. En liten gut paa en 4—5 aar gjemte sig indi skjørtene paa den ældste søsteren, mens han avvekslende spiste paa en kringle og tittet frem paa os med et par forskrækkede øine. —

Saa flyttet Martin fra Multemyra og tok plads som kombinert staldkar og gaardsbestyrer hjemme hos os paa Bjerke. Døtrene kom bort i tjeneste paa forskjellige steder, og Vesle-Martin blev sat ut til nogen snilde, barnløse folk litt længere nede i bygden.

Martin Multemyra staar endnu saa livagtig for mig, at jeg skulde kunne tegne ham: Han var en stor, staut kar, firskaaren og bred over skuldrene med noget tungt og benet i hele kropsbygningen. Det sorte haar, litt graasprængt ved tindingen, krøllet sig fast om en hvit, bred pande. Et veirbitt ansigt med fremstaaende kindben og en fast mund

med smale læber over et kraftigt hakeparti. Næsen gik likesom litt ut av stilen. Den var noksaa ubetydelig. tilmed en smule skjæv, og hadde et rart lite tryk ytterst paa tuppen. De lysebrune øinene, som var baade vakre og snilde, fik av og til et lite, lyst glimt av humor. Men gik noget ham imot, eller skulde der sættes noget igjennem, saa kunde der over de samme øinene komme noget likesom sløret, der pludselig gav dem et uttryk av den stiveste utilgjængelighet og egenraadighet.

Respekt stod der nu altid av ham. Pligtopfyldende til det ytterste, som han var, dertil arbeidsom og «framifraa» til alle gaardens gjøremaal, gik han sin gang, sikker, uanfegtet og autoritetsindgydende. Men taus og indesluttet, saa det var en gru, og med et alt andet end det man kalder indsmigrende væsen.

Likeoverfor os barn kom dette ikke saa meget frem. Han var uvægerlig godmodig og snil mot os, endda vi hang jo

efter ham «for at være med» baade i tide og i utide. Og som han da med et litet lunt smil eller et indvilgende «hm» kunde ta og løfte os, med en haand, der var sterk og haard som et jerngrep, og placere os paa toppen av et høilass eller paa ryggen av en hest — saa gav det nu en egen tryghet, mere værd end al overflødig snak og parlamenteren!

Engang erindrer jeg dog at denne Martins «placering» ikke faldt saa ganske heldig ut: Mie og jeg skulde kjøre et eller andet sted hen i vor gig. Mie, som i opveksten var litt tykfalden av sig, skulde just stige op, da Martin pludselig faar dette lille blink av humor i øinene. «Kom naa da, bestemor» sier han lunt og underfundig, og tar hende uten videre om livet og lemper hende op i gigen, som om hun hadde været en vaatt! Jeg kom bakefter paa samme maate. Og der sat vi da pludselig begge to — med den svære, rutete «gigparaplyen», som altid maatte være med for

alle eventualiteters syld, midt imellem os. «Bestemor», det var nu temmelig respektløst da. Mie, som altid, merkelig nok, hadde en viss higen efter at bli voksen, gouterte ialfald *ikke* denne lille spøk. Jeg hadde forstaalse av denne følelse og respekterte den ogsaa — ut fra hendes standpunkt!

For fysisk styrke og urokkelig uforfærdethet stod der et visst ry av Martin Multemyra. Det skrev sig helt fra den tid da han som unggut om vinteren kjørte tømmer ned fra de store skoger, der ringet sig omkring bygden, og hvor der i de dager fandtes baade bjørn og ulv. Ja, det hadde hændt i strenge vintere at ulven var kommet nedover mot bygden, like indpaa gaardene. Martin hadde hat den efter sig, baade en og flere ganger. Engang var den kommet ham saa nær paa livet, at den hadde «siklet» paa vedlasset hans! Det var hans egne ord. «Kjørte du fra 'n, Martin?» Vi spurgte frygtelig interesserte.

«Hm,» et litet, skjævt smil. «Slaa den styggen med en staur over ryggen,» kom det saa endelig fra Martin med en orakelmæssig knaphet. Han tok ikke engang øinene bort fra det arbeide han holdt paa med borte i vedskjulet. Naa ja — saa vidste vi *det*. Men heller ikke mere.

Sommetider var det jo ikke til at undgaa at dette Martins butte og faamælte væsen maatte virke noget trykkende og irriterende paa saa livlige barnegemytter som vore. Vi hadde engang hat en gaardsgut, som hette Ola. Det var en hel anden type, som vi av og til mindedes med et visst vemod. Slik som han, for eksempel kunde synge! Naar han kjørte Mie og mig hjem fra byen eller fra Sandviken og gik ved siden av hesten opover de lange bakker, da kunde han istemme den ene «sørgelige vise» efter den anden til vor opmuntring. Især var der en om «Amanda», som vi fandt saa trist og saa nydelig. Melodien ogsaa. Det første vers lød slik:

«Amanda sad med en Krans i Haaret
Saa mild som Roserne om Vaaren
Og Herman hende sin Troskab svor —
Men Falskhed udi hans Hjerte bor.»

Saaledes kom det sig at jeg engang — det var endda vinter, og Martin gik ved siden av slæden opover bakkene — at jeg fik den tanke at maaske Martin ogsaa kunde gjemme paa en eller anden slik «sørgelig» visestump.

«Vil du ikke synge en sang for os da, Martin?

Intet svar.

«*Kan* du ingen da?»

Taushet.

Nu er vi oppe av den sidste knækken. Martin tar plads paa hundsvotten. Og idetsamme veien begynder at helde nedover igjen, smelder han med svepen, Vesle-Svarten sætter i et lystig trav, og bak os hører vi pludselig Martin med en røst, som for os er aldeles ny:

«Hei, hop min far,
Se for hest jeg har,
Se for lægger, se for laar,
Se for skøtt han tar.»

Det var altsaa Martins «sang». Man fik naturligvis finde paa nogen velvillige ord. Men, ak, hvor uendelig forskjellig det hele var fra «Amanda» og Olas smægtende, bløte røst — som visst forresten ikke hadde saa litet tilfælles med det, som far kaldte «smør». Men Martins hele tonefald og melodi hadde ialfald nærmest likhet med smaasten, som skrier nedover en røiss!

Men verset hans, det passet paa en prik paa Vesle-Svarten.

Vesle-Svarten, det var nu den ene av de to stadshester — ordet «stads» her tat i en absolut relativ betydning — som vi dengang hadde paa Bjerke. Den anden het Store-Svarten. To morsomme kontraster var de, som vel fortjener sin beskrivelse:

Store-Svarten var fra Lier. Den var baade stor og lang. Lang i benene og lang i kroppen og lang i hodet, og hadde hængeman. Den gik like paa, med lange skridt og eiet ikke interesse for hvad

der saan kunde møte den paa dens vei. Store-Svarten hadde absolut ingen feil.

Vesle-Svarten var fra Gudbrandsdalen. Den var liten og kort, var spænstig og buet i linjene, hadde krum hals og staaman og et litet, gløgt hode med opmerksomme øine og øren. Men den var skvetten, i høi grad. Den gik i rundinger og bugtninger og gjorde alleslags umotiverte hop, naar der var en stubbe av en litt uvant façon eller en rar sten, eller en bete flagrende papir ved siden av veien — mere skulde der ikke til. Bare liv og smaaovertrædelser — som forresten ikke imponerte nogen. For den var nu bare godheten paa bunden.

Det sier sig selv, at der ikke var tale om at kunne kjøre dette uharmoniske par i spand!

Far brukte altid Store-Svarten. Martin og vi foretrak Vesle-Svarten.

Jeg mindes nok ogsaa en anden og adskillig mindre lystelig slædetur, som

jeg hadde sammen med Martin. Og jeg indbilder mig den dag idag at hadde vi dengang ikke hat Store-Svarten, saa hadde den turen faat en, baade for Martin og mig selv skjæbnesvanger slutning.

Det var utover paa vaarparten. Martin skulde kjøre mig hjem fra byen. Jeg var alene i bredslæden, da den fornøielsessyke Mie var blit igjen derinde for at more sig! Dengang, førend jernbanen kom, brukte man meget at kjøre isen utover til Sandviken, særlig naar føret paa landeveien begyndte at gaa op og bli daarlig og tungt.

Da Martin nu uten videre viker hesten nedover mot Piperviken istedetfor utover mot Drammensveien, faar jeg derfor straks bange anelser. Ganske rigtig. Inden jeg faar besinde mig er vi allerede helt nede ved bryggekanten, hvorfra man med øinene kunde følge kjøreveien paa isen som en mørk stripe — paa begge sider avmerket av smaa granbusker — langt utover paa det hvitgraa

snedække. I næste øieblik bærer det i fuldt trav utover den jevne flate.

Jeg faar næsten ikke pust for mig av overraskelse og forskrækkelse. Aldrig hadde jeg kjørt isen før. Og hadde mor bare været med, saa hadde det ikke hændt nu heller. Saa ræd som *hun* var for isen!

Men jeg — hvad skulde jeg gjøre?

Jeg husker bare at jeg blev rent som vetskræmt. Jeg ba og tigget Martin saa tyndt som en toskilling om at vende om, for «han maatte jo selv forstaa at isen ikke længer var sikker».

Men nei. Tyrannen der bakpaa, han værdiget mig ikke saameget som et svar engang. Langt mindre en forklaring. Jeg ante bare at munden knep sig fastere sammen, og at de snille øinene nok nu hadde faat det rare slørete over sig av egenraadighet og stahet.

Store-Svarten faar sig bare endnu et opmuntrende rap, den, og videre utover veien gaar det. De sidste dage har der

været sterkt tøveir. Der er store grønagtige flekker som øer bortover isen, hvor vandet har slaat sig opigjennem snedækket. Vand og sørpe gaar høit opover hestebenene, og spruten staar like op i ansigtet paa mig. Men det ændser jeg nok ikke i dette øieblik. For *nu* maatte da vel enhver skjønne, at isen var daarlig! Jeg sitter bare og venter paa, at hest og slæde hvert øieblik skal gaa igjennem, og vi selv synke redningsløst ned i det iskolde dyp.

Men paa Martin synes situationen ikke at ha nogensomhelst avskrækkende virkning. Vi fortsætter uforstyrret vor farlige færd. Nu falder ogsaa mørket paa. Himlen over os er lav og graa, uten stjerner. Vandet under os fosser og sprøiter til alle kanter. Mellem Martin og mig ruger tausheten. For nu er *min* mund ogsaa lukket. Jeg samler krænket min stolthet og værdighet og sitter stiv og stram i ryggen, i en slags fortvilelsens resignation og stirrer ret frem for

mig paa veien, denne endeløse veien — der jo altsaa *maa* passeres.

Men Store-Svarten gaar som den pleier, like paa den, ser ikke hverken til høire eller venstre. Den ændser ikke vandsørpen, der pisker den opunder buken, eller gneldrebikjene, der pludselig kommer stupende ned imot os fra smaahuser ute paa øerne, og sommetider med iltre bjæf render like indimellem benene paa den. Den vækker ikke engang i, naar en fisker dukker ut fra mørket, pigger sig forbi og forsvinder igjen som en skygge. Nei, *da* er Store-Svarten god at ha!

Farten øker. Nu blir ogsaa veien fastere, mere tilfrosset, naar vi kommer indimellem øerne, hvor færdselen ikke er saa stor og solen ikke har saamegen magt.

Aa, for en lettelse for hvert stykke som er overstaat! Jeg føler hvorledes alt det vonde klemmende i brystet løser sig op, jeg puster let og frit.

Endelig. Vi er fremme.

Jeg venter naturligvis ved hjemkomsten at møte den dypeste medfølelse med de gjenvordigheter, jeg har utstaat. Nu skal den gode Martin nok ikke faa dø i synden!

Aa, langtfra. Der har jeg regnet feil. Jeg staar jo der lyslevende og *all right* foran dem. Nei, Martin han visste nok hvad han gjorde. Han skjønte den ting meget bedre end jeg. Jeg var bare en liten rædhare — og dermed basta!

Men inden søvnen den aften lukker mit trætte øie, anstiller jeg i mit stille sind en del bitre betragtninger over verdens kulde og uretfærdighet i sin almindelighet og ens egen forældres i særdeleshet.

Det mindes jeg endnu. — —

Hadde Martin Multemyra altsaa temmelig rikelig med vilje og det man med et pent ord kalder karakter — foruten mange andre store, gode dyder — saa viste det sig mer og mer, at det var temmelig smaat bevendt hos ham med

kundskaper og boklig lærdom. Der synes hans utvikling at være standset paa et ganske primitivt standpunkt. Hvem beskriver saaledes vor forbauselse da vi opdager, at om Martin saavidt kan læse i bok, saa er han aldrig i sit liv blit indviet i skrivekunstens mysterier!

Men den av Bjerkebeboerne, paa hvem dette faktum ubetinget gjør det dypeste indtryk — det er paa onkel William. For ham staar jo lærdom og kundskap som livets allernødvendigste og mest uerstattelige værdier. Og aldrig føler han sig heller mere tilfreds end naar han kan faa lykke til at bibringe sine medmennesker, ialfald noget av disse dyrebare goder. Saa da dette merkelige tomrum i Martins aandelige utrustning blir ham klart, utkaster han øieblikkelig sin plan om saavidt gjørlig at utfylde det manglende: En times skriveøvelse hver aften efter endt arbeidstid! En plan, der merkelig nok, øieblikkelig ogsaa vinder Martins tilslutning.

Til bestemt tid indfinder da Martin sig, vasket og pudset, over i onkel Williams værelse, hvor der altid lukter saa koseligt tobak og blomster og gamle folianter.

Der skulde egentlig ikke være nogen vidner til disse lektioner. Men jeg har tigget mig til at faa være tilstede og læse, og late som ingenting.

Martin placeres ved bordet. Onkel William i sin gyngestol ved siden av ham. Et stort hvitt ark papir, hvorpaa onkel med sin sirlige haandskrift iforveien har linjeret op og skrevet forskriftene A.B.C. er anbragt foran den nye elev.

Martins store stive fingre griper om pennen, som onkel rækker ham. En begyndelse, den første sving i bokstav A. — hul i papiret, en vældig blækklat!

«Det gjør ingenting — det gjør ingenting». Onkel William er ivrig. Pennen sættes atter paa papiret. A'en er virkelig ifærd med at fuldføres — kratch — der gaar pennesplitten tvers av!

Martin ser op paa sin lærer. «Hm.» Og et lite skjævt smil.

«Gjør ingenting — her har du en ny Martin — bare gaa videre.»

Martin klemmer pennen endnu fastere. Viljen er god. Den næste linje — en ny A. — Kratch — baade penneskaft og split ryker — blækket spruter! —

Jeg glemmer mit løfte og er nu en opmerksom tilskuer, der har særdeles vanskelig for at undertrykke sin munterhet. Men jeg holder stand.

Martin ser hjælpeløst op paa onkel William. «Hm» kommer det igjen. Men han smiler ikke længer. Munden kniper sig helt sammen, haken skyver sig frem.

«Tror du ikke du kunde ta litt lettere paa pennen, Martin?» sier onkel fremdeles mild og beroligende. «Se her har du en anden og sterkere.» —

Sveden perler frem under Martins sorte krøllede haar paa den hvite panden, hvor lueskyggen har tat av for sol og vind. Han bøier sig dypt nedover

papiret. Ved siden av ham onkel Williams hode med det glatkjemte, graasprængte haar, der falder ham ned i panden, interessert og spændt.

Kratch!!

Skolegangen indstilles. —

— — Men saa hænder der noget, der i vore øine likesom med ett slag løfter Martin Multemyra op paa et høiere nivaa og præger hans tunge, faamælte skikkelse med noget av en almenmenneskelig og tragisk værdighet:

Vi barn hadde naturligvis aldrig grublet over hvad det egentlig vilde si for Martin, at hans hjem ved Annes død var blit revet op og hans barn spredt til hver sin kant, mens han selv flyttet til os paa Bjerke.

Hans tre døtre kom ikke saa sjelden paa besøk til ham. Han var sikkert ogsaa vedblit at staa i forbindelse med den lille gutten sin, om ikke vi barn hadde tænkt noget videre over hvordan det gik for sig. Sandsynligvis besøkte han sønnen av og til.

Men saa en søndag — det var endda ut paa sensommeren — hørte vi at Vesle-Martin var kommet til Bjerke og skulde være hos faren hele dagen. Alene. Han kunde vel være en 7—8 aar gammel. Han var lyshaaret, blaaøiet, spæd og liten av vekst, rigtig en motsætning til farens mørke kjæmpeskikkelse. I dagens løp hadde vi da set hvor disse to hadde været uadskillelige. Hvorledes Vesle-Martin med sin lille haand klemt godt ind i farens store faste næve hadde travet ved siden av ham — fra drengestuen til stald og laave og tilbake igjen, og ellers rundt omkring, hvor Vesle-Martin skulde se og beundre gaardens merkværdigheter. I mellemstundene hadde de saa spist sine maaltider tæt ved siden av hinanden inde paa kjøkkenbænken.

Da det nu led ut paa eftermiddagen, kom saa guttens pleiemor for at ta ham med sig hjem. Vesle-Martin hadde været inde i drengestuen og faat luen paa den lyse luggen sin, og faren staar i døren

og nikker til dem: «Farvel da, Martin!» Pleiemoren tar ham ved haanden og leier ham med sig nogen skridt bortover gaardspladsen. Men pludselig er det som det nu først gaar helt op for Vesle-Martin hvad det gjælder. Han river haanden til sig og i et par byks er han igjen borte hos faren. «Far, far — jeg vil væra hos'n far jeg!»

Han tar op igjen og op igjen de samme ordene mens han graatende og hikstende klynger sig ind til faren. «Gaa nu — gaa nu, Martin,» sier denne dæmpet og beroligende og prøver lempelig at skyve gutten fra sig. Men Vesle-Martin ænser det ikke, men blir bare ved med sit «Jeg vil væra hos'n far, jeg» med en stemme, der blir mer og mer saar og bedende, mens han klamrer sig fastere med de smaa armene omkring farens ben.

Da blir Martin Multemyra vond. Munden kniper sig sammen og øinene faar sit underlig stivnede uttryk av vilje og urokkelighet. Resolut tar han gutten op med

begge armene og sætter ham haardt fra sig et godt stykke frem paa gaardsplassen: «Naa *skal* du gaa hjem med mora di — hører du det» og vender sig for at gaa tilbake.

Men den faderlige strenghet og tugt virker helt motsat sin hensigt paa Vesle-Martin. Han blir aldeles som fra sig selv. Han sætter i et illskrik og hænger sig som en borre fast i farens klær med hele sin tyngde, saa han bokstavelig talt slæpes efter ham langs marken, bortimot drengestuen. Og da faren nu med magt løsner taket og skyver ham haardt og bestemt fra sig, saa klorer han sig som i vildelse fast i døren, i dørstolpen, i terskelen, til han tilsidst ligger næsegrus flatt ned paa jorden — og bare skriker — skriker —

Pleiemoren klapper ham paa ryggen og snakker godt for ham og lover ham baade det ene og det andet naar han kommer «hjem» — mens Martin skyter ind nogen korte og kvasse trusler om bank — om mye bank, hører du!

Saa rar og grøtet han er i stemmen, Martin! Vi skjønner nok at han allikevel synes det er vondt.

Men ingenting hjælper. For Vesle-Martin stakkar, han er nu saa dypt inde i fortvilelsens mørke, at han intet mere ser, intet mere hører og intet mere frygter! Og, som den nu ligger dernede i det haarde jordgruset, denne vesle dirrende guttekroppen, saa blir hans jammerskrik mere og mere vildt og uartikulert, som kommer det fra et dyrs strupe. Og det er som dette skrik paa en uforklarlig maate vokser og vokser, saa det tilslut likesom fylder hele luften og rummet med sin ulyd og sin uhygge!

Saa med engang — blir alt stilt.

Jeg husker endnu hvor denne pludselige stilhet virket hemsk paa vort opskakede sind. Vi som, noget paa avstand, med grufyldt medlidenhet og interesse hadde fulgt dette dramatiske optrin.

Nu var det ogsaa begyndt at skumre. Saa hvad der videre paafulgte, foregik

likesom i en mystisk skyggeverden, hvor alle linjer og farver blir underlig utvisket og det hele faar et endnu mere dystert og uhyggelig præg.

Hvad var der nu sket?

Jo Martin Multemyra har bare tat og løftet gutten op fra marken. Og bærer ham nu paa sine sterke armer, som om han var et lite barn, bortimot stalden. Og Vesle-Martin holder armene godt om farens hals og lægger hodet indtil hans skulder — og gir ikke en lyd fra sig! Det ser ut som om han bare nu hviler ut i den trygge bevissthet om endelig at faa høre sin far til. —

Vi barn følger efter i den sterkeste spænding. Det dæmrer for os at dramaets utvikling ikke endnu har naadd sin avslutning. Men om dets videre forløp har vi endnu ingen bestemt anelse.

— Martin sætter gutten fra sig ved stalddøren. Selv forsvinder han inde i stalden. Et øieblik efter kommer han ut med den færdig paasælte hest — det

var endda Store-Svarten — og spænder den foran en kjøkkenvogn der staar i nærheten. Vesle-Martin ser stum paa disse forberedelser uten at ane uraad. Men vi har faat et glimt av Martins ansigt, da han kommer frem i stalddøren og aftenlyset kaster sit skjær like paa ham. Der blinker noget rart og vaatt i de brune øinene hans og det rykker og skjælver saa underlig omkring den fremskutte underkjæve.

Graater Martin Multemyra?

Idetsamme han er færdig tar han, uten et ord, om Vesle-Martin med sin sterke haand som med et jerngrep og sætter ham op i vognen. Saa heiser han sig selv efter, stiller gutten mellem sine knær som i en skruestikke, vinker paa pleiemoren som graatende er fulgt med, at hun skal ta plads ved siden av sig. Det hele tar vel ikke mere end et par minutter. Store-Svarten faar et rap, og vognen ruller avsted — nedover mot bygden.

Men i samme sekund sætter ogsaa

Vesle-Martin igjen i sit uhyggelige skrik. Det skjærer sig gjennem vognhjulenes rummel og overdøver hver en lyd, fjern eller nær, med den samme hjælpeløse, gripende patos som et klagehyl fra et saaret dyr — indtil det endelig blir svakere og svakere eftersom vognen litt efter litt forsvinder henad veien — og alt tilsidst blir ganske stille i høstaftenens dæmpede og beklemmende halvmørke. —

Vi barn staar igjen overvældede, likesom forstenede. Og der kryper en egen uklar, men saar fornemmelse over os av, at det som nu er foregaat, det var noget baade grusomt og naturstridig, hvis skygge aldrig før hadde saameget som streifet vort korte livs erfaring.

Og — som jeg nu saa mange aar bakefter — atter maner frem for min erindring denne aften og denne scene — naar jeg lytter — saa hører jeg Vesle-Martins skrik den dag idag!

«BESTEMOR LØKKEN» OG «BESTEMOR BYEN»

Vi kjører den lange veien fra Bjerke til byen i bredslæde. Jeg sitter mellem mor og søster Mie. Vi er vel indtullet i schawler og «skaut» og forverkskaaper og fotpose saa vi fryser ikke. Men uf — hvor sent det gaar! Sandviken — Lysaker — naa, endelig «*Sølyst*». Den ligger der saa koselig, lav og hvitmalet, den første «løkken». Og da vet vi med det samme, at nu nærmer vi os byen. Føret begynder ogsaa straks

at bli daarligere med dyp, skidden, løs sne. Indimellem skurer slæden vor like ned paa bare jorden, saa det rigtig hviner i meiene og det gaar os gysende gjennem hele kroppen. Hjemme i Bærum hos os i «Sopelimskroken» som de kaldte det, ligger sneen endnu fast og hvit skjønt det allerede er sidst i mars.

Naa ja — fremover gaar det da, og løkkene ved Drammensveien kommer tættere og blir mer og mer storartede at se paa. Mie og jeg fordriver tiden med at utvælge os hver vor til odel og eie. Jeg for min del ender altid med «frit for» Stener Rosenbergs, tilvenstre naar vi er kommen op bakken ved «Mostuebækken». Det hvite toetages hus i den store have har en lavere tilbygning med store buevinduer, som gaar helt ned til marken. Jeg undres altid paa, om ikke det der skulde være et slags ordentlig drivhus — saan med svære palmer og kameliar og tusinde blomster utover hele vinteren. Tænke sig noget saa deilig! Jeg

har rigtignok aldrig selv set et drivhus, men ofte har vi hørt mor og far fortælle rent eventyrlige ting om drivhusene hos Aalls paa Næs jernverk, der de var saa meget da jeg var bitte liten.

Mor erklærer nu, at hvis hun skal vælge, saa foretrækker hun madam Juels lille løkke tilhøire, like ved Skarpsno. «For derfra er det slik deilig utsigt over Frognerkilen», sier hun. Vi er *ikke* enig med mor.

Naa endelig svinger vi nedover Observatorieveien og ind ad porten til *Sollie* — «Løkken» — bestefar og bestemors vakre bolig. Vi kjører gjennem en parklignende have, over en liten bro med jerngelænder — mor har endnu det arret over det ene øienbryn fra dengang hun som ung pike kjørte løpsk og vognen væltet mot det der rækverket. Nu kjører vi ind under en porthvælvning, som forbinder en lav sidefløi med hovedbygningen, og bestefars tjener Ludvig aapner dørene og hjælper os ut av slæden. Mig

tar han likesaagodt, hjælpeløst indtullet som jeg er, og bærer mig like ind i forstuen gjennem den indre grønne filtdobbeltdør, som er beslaat med sikkert tusinde smaa blanke messingspiker! Den imponerer mig altid litt ved sin fremmedartethet og sin lydløshet, den døren. Det er som om den maatte føre ind til noget særlig fint, avlukket for almindelige menneskers bruk. Og indtrykket holder sig naar jeg kommer ind i forstuen, hvor gulvet er delt i mørke og lyse ruter og hvorfra en elegant trap med snoet, blankt mahognygelænder fører op til anden etage.

Her kommer «Bestemor Løkken» og tar imot os. Bestefar, som er statsraad, er allerede gaat ind i departementet.

«Bestemor Løkken» er ikke høi, og temmelig fyldig, men hun holder sig rank, og der er en viss dæmpet, noget kjølig værdighet over hele hendes væsen, der altid virker respektindgydende paa os barn, og som — det kan ikke negtes —

ogsaa paa forhaand utelukker alle demonstrative og impulsive kjærlighetsytringer fra vor side. Men der er noget saa godt og venlig i uttryket i hendes aapne, litt store ansigt med de livlige, lyseblaa øinene, at hun dog, om end noget paa avstand, ubetinget eier vor fulde tillid og sympati.

Hun er iført en graa og sort changeant uldkjole med overkjole, hvori der er indvævet sorte silkeborder, og som falder i rynker ned over hendes, vistnok meget moderate, krinoline. Paa hodet har hun en klar hvit kappe med mange ryscher og rosetter og brede lilla silkebaand flot kastet tilbake over skuldrene. Ved tindingerne er hendes haar opsat i smaa mørke bukler, fæstet med smaa kammer. Kjoleærmerne har klare hvite underærmer, og den brede blondekrave, hun har om halsen er holdt sammen av en guldbroche i form av en slange, som biter i en grøn sten, mens et langt guldkjede med uret stukket ned i beltet fuldender indtrykket av solid eleganse.

Litt efter sitter vi om det runde dækkede frokostbord i den store varme spisestue hvor den skinnende russiske messingsamovar med glør under allerede staar og koker, hvilket straks bibringer os en yderst behagelig fornemmelse av hygge og velvære.

Bestemor Løkken staar selv foran kaffebrettet og destillerer den liflige drik med mangeslags forberedelser og manipulationer inden hun skjænker den i de lave, hvite porselænskopperne, med brede guldkanter.

Der er næsten noget moderlig i den maate hvorpaa Bestemor Løkken, akkompagneret av alle disse smaalyd av klirrende kopper og skeer, risling av vand og summen av kokning fra maskinen steller alt dette med sine usedvanlig smaa hvite og bløte hænder der er besatte med mange ringe, og det er som kaffen hun bringer derved blir dobbelt velsmakende. Skjønt den — det faar jeg tilstaa — for vort, Mies og mit vedkommende forinden

blir opblandet med et ikke ubetydelig kvantum kokt melk. For «kaffe er egentlig slet ikke sundt for barn» sier Bestemor Løkken, idet hun lægger brød og hvetebrød og mange friske kavringer paa vore tallerkener og lar mor skjære godt med mysost dertil. «Spis nu smaapiker — dette er saa godt for barn.»

Ak — «dette er godt for barn» og «dette er ikke godt for barn» det er desværre en sætning der ofte forekommer i Bestemor Løkkens mund! Og den er os langtfra helt sympatisk. For det er som oftest netop det vi helst vil ha, som med disse ord gaar vor næse, eller rettere tallerken forbi, eller som iallefald i minimale kvanta blir os forelagt av den fornuftige bestemoderlige haand.

Imidlertid gaar konversationen mellem mor og bestemor meget livlig. Det svirrer os om ørene med navne og personalia og anekdoter, som tydeligvis morer dem begge like meget, men hvis points, ialfald jeg for min del ytterst skjelden opfatter.

Men den samme avdæmpethet, der hviler over hele Bestemor Løkkens person, præger ogsaa hendes stemme og hendes sprog. Ja like til den lille hyppige latter, som bringer et glimt av liv og humor i hendes øine, saa er den lav og meget behersket.

Da det omtrent aldrig hænder, at ordet henvendes til os, og det er en uavviselig regel paa Sollie, at barn ikke maa oplade sin røst uten at bli spurt, saa har vi jo god tid til at gjøre vore observationer uten derfor at forsømme de gastronomiske nydelser.

Med en altid usvækket interesse hilser vi paa de store, brogede fugler, der som i fuld flugt med utspilede vinger er anbragt oppe i taket i kreds om den svære krystallysekrone. Disse fugler er alle forskjellige og straaler i alle regnbuens farver, og hver enkelt synes os et kunstverk av gratie og pragt. Mens der i selve lysekronen, som er lavet av utallige smaa fintslepne prismer, trukket paa snorer

likesom perler, er et stadig skiftende spil. De klirrer let og spiller endnu sterkere naar nogen gaar ovenpaa. Og endelig er det den store hvite svenskeovn hvor der netop nu brænder en stor brase — for os et skjeldent syn paa en tid, hvor de sorte jernkakelovner omtrent er den eneste opvarmningsmetode, en kjender til.

Ludvig, som lydløst kommer og gaar, opmerksom paa hvad der kan mangle, tar av og til en lang messinggaffel og rører rundt i det glødende ildhav, saa det blusser sterkere op. Tilslut driver der kun som sorte, ilende skygger og kreppede bølger over den rødglødende masse. Saa reiser vi os og gaar ind i havestuen. «Vær nu forsigtig med spjeldet, Ludvig,» sier bestemor i døren. Og da er det ikke fritt for, at vi betragter denne mystiske ovn med en frygtblandet gysen. Vi vet jo, at hvis spjeldet blir stængt for tidlig saa er det den visse død for dem, som opholder sig i værelset!

Vi er blit ganske tunge og døsige efter

den lange kjøretur, for vi har været tidlig oppe om morgenen. Men saa lyder den moderlige røst: «Ta nu paa dere smaapiker — Nu skal vi ind og besøke Bestemor Byen.»

Og snart er vi paa vei indover mot byen alle tre.

Der er stille og landlig indover Drammensveien. Vi passerer Oscarsminde, «Frøkenklostret», en, efter min mening imponerende bygning, og som jeg desuten altid betragter med en vis hemmelig ærefrygt. Jeg var nu saa temmelig stolt over, at jeg allerede hadde én kusine, som var «indskrevet» der, og en anden som snart skulde opnaa den samme ære. Dette forekom nemlig min barnlige sjæl at være et isandhet baade storartet og elegant fremtidsperspektiv for en dame!

Naar vi paa Russeløkbakken er kommen forbi «Algier» med sine bitte smaa huser i alle mulige farver i række og rad, som minder os om byene i vore leketøiæsker hjemme, saa er vi straks ved

«Klingenberg», hvor jeg uvilkaarlig, saavidt mulig, saktner mine skridt. Synet av dette byens eleganteste forlystelsesetablissement med sine gulmalte træbygninger inde i den store have, hvorav enkelte trækroner raker op over det høie, tætte plankegjærde, øver nemlig altid en uimotstaaelig tiltrækning paa min fantasi. Av og til trænger der jo ogsaa ut til os lyden av musikinstrumenter, brøl eller tuten av vilde dyr. Vi kan endog, hvis lykken er os huld, slumpe til at faa et glimt av underlige, men praktfuldt paaklædte skikkelser, der bevæger sig indenfor, naar porten et øieblik blir aapnet! Hvad var der ikke gjemt av for os uanede herligheter og seværdigheter, av spændende, farlige optrin inde i denne hemmelighetsfulde, avlukkede verden!

Naar vi er kommet opover «Sverdfegerbakken», er det ganske nær i Øvre Voldgate ret overfor «Prindssestalden», at «Bestemor Byen» bor i første etage i en lav toetages hjørnegaard.

Mor ringer paa entréen, og tante Dikka, Bestemor Byens eneste ugifte datter, kommer hurtig og lukker op, og slaar hænderne sammen med et glædesutbrud, da hun faar øie paa os.

«Nei, Malvina, er det dere — og smaapikene er med — hvor morsomt!» Og hun kysser og omfavner os hjertelig allesammen.

Tante Dikka er høi og lys med fin krum næse og smaa livlige øine. Hendes gulblonde haar er delt paa midten, og samler sig ved hvert øre i en række smaa krøller, som blir fæstet sammen i nakken under en knute av flætninger. Vi synes ingenting er saa nydelig som tante Dikkas krøller. «Se her, mor,» fortsætter tante Dikka, i den samme lyse, milde tone, og slaar dørene op til dagligstuen. «Her er Malvina og smaapikene.» «Nei, er det smaapikene ogsaa,» svarer Bestemor Byen, akkurat paa samme maate, men med noget svakere og likesom litt sørgeligere stemme end tante Dikkas,

og reiser sig fra sin sorte damaskes ørelapstol, som staar henne i hjørnet ved ovnen. Hun klapper os kjærlig paa hode og kinder. «Tænk at dere har reist den lange veien — er dere ikke sultne — du, Dikka mi — naa, dere har spist ute paa Sollie, ja det er rimelig det.» Og saa henvendt til mor: «Og hvordan har saa den kjære Christian det, du?» «Bestemor Byen» er enke, og Christian, det er vor far, og hendes eneste søn. «Bestemor Byen» og hele familien derinde bruker forresten altid at lægge ordet «kjære» til navnet naar de taler om sin nærmeste slegt. Bare deri ligger der noget mildt og trygt, om end likesom litt tungt og vemodig, over hele tonen derinde. Og der er ogsaa noget ved det, som passer saa godt baade til Bestemor Byens hele personlighet og hendes omgivelser, ja like til hendes stuer.

I motsætning til havestuen paa Sollie, hvor solen netop stod ind ad alle vinduer, er det litt dunkelt og lavt til loftet i

Bestemor Byens rummelige dagligstue. Den ligger jo i første etage og vender ut mot gaten. Der er temmelig varmt derinde, og luften har en egen blanding av tørrede rosenblade, lavendler — og noget medicin som altsammen virker en smule bedøvende og trykkende. Der er gammeldagse møbler, et rart, forgyldt speil over sofaen, med portrætter og silhuetter i brune trærammer indunder, et chatol med mange smaa rum og klaffer og et stort gammelt slagur i det ene hjørne, som tikker saa underlig tungt og langsomt. Omkring sofabordet et par gyngestoler med rulleputer i ryggen og paa gulvet et tykt teppe i grønt og graat, som dæmper alle skridt.

Bestemor Byen selv er noksaa høi, spæd og litt bøiet. De store brune øine under tunge øienlaak har et underlig sagtmodig og mildt uttryk, og sammen med ansigtets blekhet og den fine, litt sammenfaldne mund virker hun saa yderst skrøpelig og ældet, at vi, hendes livlige barnebarn ogsaa her, omend ganske ufri-

villig, holder os paa ærbødig og stilfærdig avstand. Hun har hvit klar kappe paa, likesom Bestemor Løkken, men den er meget mindre brusende, og saa er den skjøvet litt tilbake for at gi plads for hendes — vi hører det fremhævet som en merkelighet — endnu like tykke og mørkebrune haar, der er flettet i to brede flate fletter foran ørene. De mørkviolette rutete kappebaand falder ikke flot utover skuldrene, men er bundet under haken i en sløife. Hun har «kravetørklæde» av violet silke under den smale, hvite krave. Og der findes ikke tegn til krinoline paa Bestemor Byen! Hendes sorte uldkjole har lange, trange ærmer, tætsluttende ved haandleddet. De magre hvite hænder med høie blaa aarer holder altid et sammenfoldet lommetørklæde. Og hendes eneste smykke bestaar i et dobbelt tyndt urkjede lavet av haar med mange smaa, smale guldlaaser indimellem.

Der er forresten livlig omkring Bestemor Byen idag. Det ringer ofte paa

entréklokken og tante Dikka gaar altid selv ut og lukker op. Vi kan høre hendes lyse, kjærlige velkommen derutefra. Og snart summer det os om ørene med: «Den kjære fætter Christian», «den kjære fætter Otto», «den kjære kusine Dora». Og tilslut kommer «den kjære onkel Realf», en gammel herre, som er saa tynd og lang at han næsten naar op i taket, med langt, smalt ansigt og lang, spids næse, lang, tynd mund og guldbriller, og som smiler og snakker ustanselig, mens han sitter ved siden av bestemors stol og holder hendes haand mellem begge sine. Alle de blide, venlige stemmer med Bestemor Byens svake, litt sørgelige røst indimellem, og den idelige, saa underlig tunge tikken fra slaguret i hjørnet og den varme parfumerte luft — alt blir os efterhaanden likesom mer og mer fjernt. Vi holder vist paa at sovne av, for pludselig kvækker vi rent ved at høre tante Dikkas stemme. «Stakkars smaapiker — dere sitter saa stille og velopdragent derborte i

kroken» — «Kom hit til mig smaapikene mine,» supplerer Bestemor, og leter mellem sin kjoles dype folder for at finde lommen, hvorfra hun trækker frem en portemonæ. «Her er tolv skilling, gaa nu over gaten og kjøp dere nogen kolerakaker, det vet jeg dere barn liker.»

Tænke sig noget saa forskjellig fra Bestemor Løkkens «dette er ikke godt for barn»! Og saa langt behageligere.

I næste øieblik er vi ogsaa nede i den lille butik i kjelderen likeoverfor, hvor de har verdens bedste kolerakaker.

Er der nogen som husker kolerakaker nu? Trods det uhyggelige navn, holder jeg den dag idag paa, at noget deiligere sukkertøi findes ikke i alle de fine konfektbutikker nutildags! Jeg ser dem endnu for mig, graalig-hvite smaa dukkebrød med blanke striper av brunt, brændt sukker. Det øverste lyse lag smelter straks i munden, men ak for en fin, utsøkt smak. Det brune, blanke holder sig længere.

Hvor er det blit av dem?

II.

Det er Bestemor Løkkens fødselsdag midt i juli. Og min ringhets netop den selvsamme dag. Skjønt jeg saaledes maa komme til at spille en høist beskeden rolle ved denne leilighet, hvor bestemor fra den aarle morgen feires av gratulanter med gaver, vers og blomster midt i Sollies skjønneste blomsterflor — saa falder der dog i dagens løp adskillige smaa overraskelser i form av presenter og opfyldte ønsker ogsaa paa min part. For det er en fast regel, at vi kommer ind fra Bjerke i festens anledning. Saa samles familien, barn, barnebarn, onkler og tanter til tidlig middag. Og efterat skaalen for «dagens dronning» vel er drukket, blir der altid utbragt, av bestefar selv, en skaal for «den lille prinsesse» — og der er jo nu litt stas ved det ogsaa.

Det er likesom aldeles oplagt, at det skal være varmt med straalende solskin den dagen. Jeg erindrer den ialfald aldrig anderledes. «Løkkens» hvite murbygning,

med sit høie tak med de blanke blaa taksten spillende i solen, med blomstrende kaprifolier og slyngroser opefter murene, paa alle kanter omgit av den store, skyggefulde have, ligger som en fredet plet, avsondret fra utenverdenen. Havedøren mot syd staar aapen mot den lave, brede stentrappe med markisen over, hvis tunger smelder og blafrer i den lille bris ved solgangsveiret. Ret overfor, paa den anden side av den grusete plads, er der en stor grøn plæn, øverst bremmet av et kolossalt baand av brogete levkøier, Bestemor Løkkens stolthet. Hvor en vender øiet er der blomstrende rosenbusker i fuldt flor, hvite, røde, gule. Allernederst, hvor haven avgrænses av «Lillefjelds» og «Storefjelds» trær og buske, har vi ret ut for os fjorden, blaa, glitrende, næsten øienblændende i det sterke sollys. Robaater og smaa seilbaater er i en idelig bevægelse, frem og tilbake eller utover mot Ladegaardsøen og Langvikbugtens fremspringende odder. Av og til siger en dampbaat langsomt

indover mot byen og Vippetangen. Den vækker altid en viss opmerksomhet.

Efter middagen blir der drukket kaffe ute paa trappen. Den har sittepladse til to sider, men aapner sig foran med sine faa, lave trin i tre brede avdelinger. Paa hver avsats av disse avdelinger er der anbragt mørkeblaa, kinesiske porcelænstaburetter i form av svære krukker, som bestefars bror, som er admiral, engang har bragt med sig fra fjerne land. Disse blaa krukketaburetter har altid en stor tiltrækning for mig personlig. Jeg liker at la øinene likesom hvile i den dype, fløielsblaa farve, der forekommer mig saa vidunderlig deilig i det sterke lys, mens jeg kjærtegnende stryker haanden over de blanke, underlig bløte porcelænsflater, som er ganske hete av solen.

Men idag er jeg forresten mere distræt og optat. Vi har, sammen med et par kusiner og fættere, opdaget et moreltræ, rødmende av modne bær, der like bakom hjørnet av fasaden. Bestemor Løkken har

rigtignok forbudt os at spise av dem og har dekretert: «De er *ikke* modne, ingenting er værre for barn en umoden frugt.» Vore fættere, som *næsten* er studenter, mener noget andet. De har endog sikret sig en alliert midt i fiendens leir, og det en av selveste Bestemor Løkkens søstre! Og nu er tiden inde. Vi gjør en lang omgaaende bevægelse i en stik motsat retning rundt huset, og dukker forsigtig frem fra det bakerste hjørne. Tante Betzy, en liten, væver skikkelse, kvik og livlig med brune spillende øine, brune krøller under kappen og med den opheftede, sorte silkekjole, som gir hendes ungdommelige bevægelser mere frihet, deltar med stor interesse i sammensvergelsen. Hun tar øieblikkelig opstilling og patruljerer med de mest skøieragtige bevægelser foran operationsfeltet, færdig til at signalisere retræt hvis fienden skulde nærme sig! Fætterne entrer med lethet op i moreltræet og deler med sand ridderlighet den røvede frugt med os nedenunder. Vi nyder

det altsammen, den hele spændende scene, likesaa meget som selve den forbudne frugt. Vore samvittighetsskrupler er som bortblaaste. Og til daglig er vi dog virkelig hvad man kalder lydige barn, — og nu! Og til og med likeoverfor Bestemor Løkken!

— Der tales saameget i den moderne socialfilosofi om den store forandring individets sindsstemning og anlæg undergaar naar de bringes ind under det kollektive. Det er formodentlig denne sats som gjør sig gjældende i foreliggende tilfælde. —

Utpaa eftermiddagen har bestemor større mottagning med teservering i lindelysthuset tvers overfor den aapne plads foran huset. Jeg ser endnu den hele scene og alle omgivelser saa klart for mig at jeg skulde kunne gjøre et billede av den, hvis jeg kunde føre en malers pensel: Det dækkede tebord med blinkende sølvtøi indimellem lysthusets grene. Litt til siden det hvite porcelænsbord fra spisestuen med temaskine og tilbehør, hvor en av tantene staar og skjænker teen,

som bringes omkring av Ludvig og et par stuepiker. I forgrunden Bestemor Løkken selv, i blaagraa silkekjole og sin stadskappe med hvite flagrebaand indvævet med drømmeblomster. Med smaa glædesutbrud, som om det hver gang gjaldt en uventet overraskelse, iler hun sine gjester imøte, eftersom de litt efter litt dukker frem gjennem trærnes skygge og passerer broen med jernrækverket. Oftest kommer de par om par. Herrene med sine fruer under armen, den ene elegantere end den anden og den ene med større krinoline end den anden! Deres kjoler er av klare luftige stoffer eller av stripet eller blomstret silke i lyse og sterke farver. Nogen har garneringer og ryscher opover hele kjolen. Hvite krepschawler i spids med lange silkefryndser, sorte «silkesalopper» med brede blonder, lette smaa kniplingsfichuer. Paa hodet høie ørehatter, utstyret med mange blomster i diademform og brede sløifer under haken. Knækparasoller i de lyst behandskede hænder.

Luften fyldes snart av livlig passiar og muntre latterutbrud mens gjestene enten tar plads paa de mange havebænke eller driver frem og tilbake paa den aapne plads foran huset. Solen der nu synker i vest og halvt skjuler sig bak de tætte løvtrær, kaster sit flatterende, mere dæmpede lys over den brogete forsamling, hvor damerne med sine voluminøse krinoliner synes at fylde pladsen som om de vilde kappes om at overstraale og overskygge endog havens blomsterbed i farvepragt!

For mine barneøine synes den baade smuk og imponerende denne merkelige mode jeg nu for første gang ser utfolde sig i sin høieste potens. Det er som om den forlener disse damer med en viss stilfuld og avmaalt ynde og gir dem noget svævende og gyngende i gang og bevægelser, som virker meget graciøst og klædeligt. Men herrerne stakkars, som kun presenterer sig i sine naturlige, avgrænsede dimensioner svinder rigtignok likesom

helt ind mellem disse kolossale menneskeblomster omkring dem! Sommetider synes der ikke mere av dem end en lys graa høi hat, et mørkt halstørklæ slynget dobbelt om halsen med en sløife under de stive høie flipper, og maaske et stykke av en lys rutet vest.

Men mellem dem alle er der én skikkelse, hvis livfulde tale og sonore, velklingende røst lyder over alle andres, hvis latter er den hjerteligste og hvis spøk er den mest sprudlende og fra hvis hele væsen der synes at utstrømme en egen magt, der trækker alle til sig og uvílkaarlig gjør ham til den centrale personlighet i hele selskapet. Det er min bestefar.

Han er ogsaa en ganske ualmindelig smuk og statelig mand med de regelmæssige træk, ørnenæsen og den fine mund. Og der er noget ubevisst souveraint over hans hele fremtræden med den imponerende holdning og det løftede hode, som gjør at hans blik under de buskete bryn altid synes at komme ovenfra og ned,

skarpt, gjennemtrængende, frygtlyst. Og dog ligger hans betagende magt maaske allermest i det eiendommelige lys, der er i hans staalblaa øine, et lys der utsender en altid funklende straale, spillende i intelligens og livsvarme og livsglæde — men som nok ogsaa kan glimte til i lyn, der baade kan blænde og skræmme!

Selv vi barn lar os instinktmæssig paavirke av denne tryllekraft, som utgaar fra bestefars personlighet og av det sælsomme lys i hans øine. Vi er lykkelige og stolte naar han beskjæftiger sig med os, fortæller historier, morer sig som et barn ved at se paa vor lek og vore spil, eller synger sine muntre viser, hvorav han kan mange. Men han indgir os paa samme tid en grændseløs respekt, som gjør at vi aldrig kommer til at slaa os helt løs, naar vi er sammen med ham. Jeg tror, at der altid ulmer i os en hemmelig frygt for at møte *de* øine, hvis vi skulde komme til at si eller gjøre noget, han ikke liker!

Allerede mange aar iforveien hadde *Welhaven* i et nytaarsdigt han sendte ham, — som blev fundet mellem bestefars efterladte papirer — formet sit indtryk av hans personlighet i ord, som tilfulde bekræfter min egen barnlig-intuitive opfatning av ham.

Digtet begynder saaledes:

«En rigtig Mand, med Kræfter i sit Bryst.
Er hurtig kjendt blandt Lave og blandt Høie.
Han har et vinget Ord, en dygtig Røst,
Han har en stadig Straale i sit Øie.»

«Og naar han sidder i en broget Rad,
Gaar Blodet dobbelt hurtig gjennem Aaren.
Han kaster Gaflen paa det blanke Fad
Og han maa sjunge som en Fugl om Vaaren.»

— — —

Og slutningsverset:

«Mens Aaret hilser mig med Klokkers Røst,
Jeg beder stille til den Evighøie.
Lad ingen Kummer synke til hans Bryst
Og ingen Sky for Straalen i hans Øie.»

III.

Jeg kan erindre bare én gang at søster Mie og jeg var paa besøk hos bestefar og bestemor Løkken uten at mor

var med. Opholdet strakte jeg visstnok heller ikke ut over en ukes tid.

Det maa vel ha været saan imot slutningen av august eller først i september. Jeg husker at det var noksaa mørkt om aftenen, men endnu meget varmt — og at haven var proppende fuld av frugt. Forresten har formodentlig dagene hat et temmelig stille og monotont forløp, som ikke efterlot sig nogen sterke indtryk.

Først kom den daglige frokostscene: Bestemor Løkken med hvit lenons morgenkappe knyttet under haken er i mørkegraa morgenkjole i kuftefaçon og med bælte, hvori der hænger et stort nøkleknippe. Jeg ser hende helst for mig staaende ved spisebordet foran den store maskine, som ved siden av fyrfatet med kaffekanden koker og damper og utsender en koselig duft, der blander sig med lukten av det ferske franskbrød, som Ludvig paa sin morgentur har hentet i byen.

Bestefar sitter paa sin plads likeoverfor hende. Han taler som altid livlig og

med stor energi, men han har dog et visst hastverk og gir sig ikke videre av med os barn. Og, naar han har tændt sin cigar og med mappe under armen begir sig ind til byen til sit departement, saa opstaar der likesom en pause — mens litt av cigarrøken og gjenlyden av hans stemme endnu hænger igjen i værelset.

Saa rasler bestemor med nøkleknippet idet hun løsner det fra bæltet, og begir sig ut i de ytre regioner for at vareta sine pligter som den interesserte og vistnok meget dygtige husmor hun er. At denne akt av dagens program har gammel hævd viser sig av en fødselsdagssang til hende fra en av hendes sønner fra mange aar tidligere.

«I Sollie Borgestue
Der sidder rund og fin
Saa statelig en Frue
I Fløil og Hermelin
— — —

Og naar hun har befaret
Sit Hus ved Morgengry
Saa er hun i fauteuillen
Og læser Eugène Sue.»

Muligens har hun ogsaa senere paa dagen under vort ophold paa Sollie av og til «været i fauteuillen» og læst en eller anden *Eugène Sue* — jeg husker det ikke. Men jeg har et bestemt indtryk av at saisonens travlhet med henkokning av frugt og bær, optok flere av hendes morgentimer end vanlig. Vi var ogsaa imellem med hende ute i haven og hjalp til med at plukke rips, bringebær og anden frugt, mens jomfruen kokte gelée og denslags gode saker, som lokker barn og hvepser til kjøkken og spiskammer. Jeg mindes ogsaa at vi bistod bestemor, da hun med en saks og en liten kurv i haanden klippet drueklasene av vinranken, der vokste op ad muren paa husets sidebygning. Nu forekommer dette med druer paa friland mig saa usandsynlig, at en kunde tænke det maatte henføres til en fri fantasi — men en liten stund senere sitter Mie og jeg aldeles veritabelt ved porcelænsbordet i spisestuen og plukker, efter bestemors ordre, de grønne

druer, som er saa store som almindelige hasselnøtter av stilkene (for ogsaa de skal syltes) op i den hvite terrin paa bordet, mens bestemors ord inden hun forlater værelset «Dere kan spise tre hver» ogsaa aldeles bokstavelig blir efterkommet. De er noksaa sure, men har en pikant og fremmed smak — synes vi.

Er det regnveir vandrer vi i ensomhet omkring i stuene og fordriver tiden saa godt vi kan. Jeg har nu min egen fornøielse av at staa foran den lukkede havedør, og gjennem dens mange forskjellige kulørte ruter se utover landskapet. Jeg kan lukke mine øine og den dag idag fremmane dette landskap: Blomstene, plænen, trætoppene som vaier og svaier i vinden, og sjøen utover mot Ladegaardsøen som gaar med krappe smaa bølger, hvor baatene husker op og ned og næsten ikke synes at komme av flekken. Jeg ser det hele, baade i grøn og rød og blaa og gul belysning. Jeg foretrækker dog altid den gule. For da blir alt det graa, triste

pludselig overgydt av et varmt gyldent solskin, hvilket ubetinget virker opkvikkende paa mine livsaander!

Gaar jeg saa gjennem balsalen med sine nedrullede gardiner og det lange, hvite umalte gulv, kommer jeg ind i det røde kabinet, hvor bestefar bruker at ha sine kortpartier. Der kan jeg studere de mange kobberstik paa væggene, der allesammen forestiller scener fra Napoleons tid, og med ham selv, den store keiser, som nok var bestefars «helt» — som hovedfigur, mest tilhest og i slag. Der klinger nu for mine øren en strofe av en sang, jeg saa ofte hørte bedstefar synge, og hvor ord og melodi syntes mig like rørende:

«Napoleon, din stjerne monne dale»
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
«Jeg var min keiser tro indtil hans død».

I godveir kan vi opholde os lange stunder om formiddagen ute i det stenlagte gaardsrum hvor lænkehunden «Passop» er vor gode ven og hvor Anders, kusken,

enten holder paa at spænde de to brune hestene for kalesjevognen for at kjøre bestemor til byen eller vaske den igjen efter kjøreturen, som uvægerlig gjentages hver eneste dag, — og hvor stuepiken inde i strykestuen, hvortil dørene staar aapne, holder paa at stryke — ja netop nu er det vore lyserøde jaconets kjoler til den paafølgende søndag.

En dag blir vi sendt ut til Ladegaardsøen, hvor en onkel av os har sit landsted. Ludvig maa saa følge os til Skarpsno, hvorfra *Elias* skal sætte os over. Jeg erindrer bestemor der altsaa ikke var nogen sjøhelt, med sin rolige bestemte røst gi Ludvig besked: «Sig Elias fra statsraadinden, at der ikke maa seiles.»

Dette «statsraadinden» kom saa ganske naturlig og uten snobberi. Men dog med en vis vegt. Det var ikke tvil om, at stillingen hadde rang i *den* tid — hvor den jo ogsaa, som netop i mine besteforældres tilfælde, kunde bibeholdes minst

i et snes aar. Der var jo nok idetheletat derinde paa Sollie en vis form og stil over hele husets gjænge, som naturligvis av og til kunde forekomme os Bjerkebeboere noget uvant. Meget kunde vel dette ha sin grund i visse reminiscenser fra de ikke faa aar, besteforældrene hadde tilbragt inde i Stockholm. Jeg husker en liten ting: Naar bestemor ropte «Ludvig» saa kom svaret altid «Statsraadinden», mens hjemme hos os naar mor ropte «Marthe» saa hørte vi Marthes skarpe vestlandsstemme utenfra «Ja-a». —

Men det er slutningsakten av vort lille høstophold paa Sollie, som med sit sensationelle halvt dramatiske forløp, specielt har efterladt sig et uutslettelig minde i min sjæl.

Det er den sidste dag. Det har været solskin og varmt, en litt fugtig og lummer luft med den duftmættede atmosfære av moden frugt og en overdaadig, tildels noget henvisnende blomsterrigdom, som er egen for disse sene sommerdage. Mie

og jeg var budne ind til Bestemor Byen for at være der hele dagen fra middagen av. Det har været meget morsomt og vellykket altsammen. Bestemor hadde invitert et par jevnaldrende kusiner til selskap for os, tante Dikka har spasert med os i byen og paa fæstningen og spendert kolerakaker og om aftenen, efter i fuldt maal at ha nydt «godtebret» med kaker og syltetøi og rosiner og mandler, saa har alle de voksne, ja Bestemor Byen selv, været med os og spillet et aldeles nyt og morsomt spil om nøtter — et spil som jeg forresten ikke har set hverken før eller siden: Paa selveste bordplaten blir der med et stykke kridt trukket op foran hver av os en figur, der nærmest ligner en trestrøket diskantnote, hvor saa nøttene efter spillets gang flyttes op og ned — mere husker jeg ikke.

Saa, efter aftensmaten kommer Ludvig fra Sollie for at hente os hjem.

Utenfor paa gaten føles luften til at

begynde med ganske kjølig og frisk efter den trykkende varme i Bedstemor Byens stuer. Men dagens hete ligger nok allikevel igjen i atmosfæren, og som vi nu spaserer utover Drammensveien paa hver vor side av Ludvig, som holder os i haanden, føles det noksaa anstrengende at skulle følge hans ungdommelige, temmelig raske tempo. Det begynder ogsaa snart at dufte saa sterkt av alle havene som vi passerer. Især synes det at være av balsampopler, som igrunden ikke pleier at lukte uten henimot regn. Og nu er jo himlen ganske klar og høi og overdrysset med stjerner.

Da vi er forbi Slotsparken og «Frøkenklosteret» og utsigten blir helt fri, stanser Ludvig pludselig op og peker «Se — kometen!» Vi vender øinene i samme retning og blir staaende ganske stive ved det syn, som der møter os: Ovenfor de lange sorte aasrygger, som strækker sig ensomme og skogklædte — der hvor nu Holmenkollen og Frognersæteren spiller i sine tusinder

av lys — og som tegner sig skarpt mot den svake lysningsstripe i horisonten efter solnedgangen — viser der sig pludselig et fremmed og mægtig himmellys! Det er som en kjæmpestjerne med et langt slæp

av lys efter sig i form av et vifteformet ris, og som synes at sænke sig ned mot jorden. Og denne kjæmpestjerne, den spiller og funkler mellem alle de andre millioner av stjerner, med en uen-

delig sterkere og mere edelstensfarvet glans!

Vi blir staaende og stirre som grepet av èn magnetisk magt, paa denne overvældende, pragtfulde himmelskapning. Men den virker ogsaa underlig hemsk og uhyggelig, med noget næsten truende i sin pludselige tilsynekomst. Jeg føler mig straks likesom saa rar og svimmel. Jeg faar slikt et ængstelig tryk over brystet, og jeg klamrer mig uvilkaarlig til Ludvigs sterke haand. «Aldrig før har den været saa nær jorden», sier han saa i en næsten hviskende tone som om han selv ogsaa er betat av dette uvante og imponerende syn. Vi fortsætter imidlertid vor gang utover til Løkken, men langsommere og i taushet. Alt i ét maa jeg vende mig om for at se mere paa den uhyggelige kometen. Jeg synes likesom for hver gang at den lyser sterkere og blir større og større som om den paa en hemmelighetsfuld vis kommer os nærmere og nærmere. Luften er ogsaa blit saa knugende lummer,

mine føtter slæper sig trætte og tunge henad landeveien og jeg har ganske ondt for at puste. Saa er vi fremme. En pike møter os i porten og følger os op paa gjesteværelset ved siden av bestemors soveværelse. Her ligger vi begge to i én svær himmelseng og efter bestemors arrangement andføttes — for bedre at bevare vor personlige uavhængighet.

Jeg er vist straks sovnet ind. Men vaakner igjen om en stund. Jeg føler mig saa kvalm og det brænder og banker i hodet. Det er saa trykkende varmt i værelset og jeg synes det lukter saa sterkt av blomster og frugt og balsampopler. Altsammen gjør mig mere og mere uvel og sjøsyk. I næste øieblik husker jeg paa kometen. Staar den der endnu? Akkurat likedan? Aa, jeg er saa ræd! Allikevel synes jeg, jeg *maa* prøve om jeg ikke kan se den fra vinduet gjennem trærne. Jeg kunde jo bare staa op og rulle op gardinet. Men nei — jeg tør ikke! Det vil bli saa forfærdeligt atter at skulle møte dette svære

stjerneøie, likesom gloende paa mig med sit uhyggelige sterke lys — og med denne lange gyldne svansen efter sig. Kanske er den nu kommen helt ned til de sorte aasene — kanske kommer den like hit — over os allesammen! — Nei, jeg *kan* ikke — aa, jeg kvæles, jeg er badet i sved, det er som hodet skal sprænges — jeg reiser mig i sengen — aa, jeg er saa forfærdelig syk!! —

— — «Det er midt paa natten, barn», sier Bestemor Løkken. Hun staar ved sengen i al sin retfærdige strenghet, med et tændt lys i haanden. En hvit respektindgydende skikkelse. Alt paa hende er hvitt. Selv haaret under den hvite natkappe er blit hvitt. Jeg blir saa livende ræd — endda saa ussel og elendig jeg er. — —

Men nei — bestemor er ikke det mindste vond. I værelsets halvmørke hjælper hun mig bare tilrette, stille og godt, med sine myke, hvite hænder. Ingen skjænd eller bebreidelser. Men nok staar der alvor

og bekymring at læse paa hendes ansigt. Og der undslipper hende mens hun stræver med mig nogen litt bitre ord om «Alt dette slikkeri» — «Bestemor Byen» — «ufornuft» — «barns maver» — «det, som ikke er sundt for barn».

Og jeg føler mig baade skamfuld og ydmyget. For, det er vel saa at Bestemor Løkken har retten paa sin side. Jeg har jo faat mange godter inde hos Bestemor Byen. Hun er saa snild og søt og vet aldrig alt det gode, hun vil gjøre én. Det er vel kanske derfor at jeg har det saa vondt. — Men — men — spaserturen hjemover med Ludvig kommer med ét over mig igjen i al sin uhygge — heten — blomsterduften — *kometen!*

Jeg begynder at undres — jeg er næsten sikker paa:

Var det ikke heller kometen?

— Jeg skal den dag idag ikke kunne besvare dette indviklede spørsmaal. Men jeg kan endnu se den for mine øine i sin frygtelige pragt og vælde, kometen —

urørlig, paa den mørke nathimmel, like mot de sorte aaser — jeg kan føle det besynderlig angstfyldte kvalmende tryk over brystet i dette øieblik! —

Og det er dog alt sammen saa temmelig længe siden.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
839.82 D561YD1 C001
Barnelne /
3 0112 089030339

HELENE DICKMAR

DET GYLDNE BÆGER

Omarbeidet utgave.

„Det er ypperlig tegnede skikkelser, typiske repræsentanter for to samfundsleire, belysende hverandre gjensidig i sin motsætning. Forfatterinden har svær[illegible]riser at la dem begge gjennemleve, men som det betydelige aandsmenneske, den første av disse kvinder er, blir det om hendes store livskonflikt, Helene Dickmar samler al sin kunstneriske evne. Og først og fremst her har hun ydet det udmerkede. Med intens kraft, med gripende menneskelig sandhet har hun tegnet denne unge pike i hendes kjærlighetsforhold til den begavede, men paa bunden hjerteløse og brutale unge literat."

„Morgenbladet".

PSYCHE

„Boken er meget fængslende. Smuk, poetisk, fortryllende godt skrevet, sterkt følt. Dertil fast bygget, uten overlæsselse av naturbeskrivelser, uten overflødige diskussioner. Samtalerne er livlige, bevægede, stemningsfulde, i overensstemmelse med de personer som taler."

„Urd".

DANSERINDEN

„Det noble livssyn, den ærlige bestræbelse for at forene det menneskelige og det religiøse, som præger alt hvad Helene Dickmar skriver, møter man da ogsaa i hendes nye bok." *Theodor Caspari* i „Aftenposten".

„Danserinden" er en nydelig, lille Fortælling, et lille, sluttet, kunstnerisk modent Værk." „Politiken".

GYLDENDALSKE BOKHANDEL